Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Pauset VII. 412, 32.

VLRICHI HVTTENI AD PRINCIPES GERMANOS VT BELLVM TVRCIS INFERANT EXHORTATORIA.

INSVNT quæ priori editione exempta erant, uide & adfíciéris.

APVD AVREAM MOGVNTIAM.

(1519)

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Balc 3411/5.

A MAGYAR KIR. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

M. K. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomi Könyvtárnok
1924 325.

VLRICHVS DE HVTTEN EQVES GERMANVS CHVNRADO PEVTINGERO PATRITIO AVGVSTANO S.

DECLAMAVI HIS DIEbus Peutingere, & cauſſam ſi diſs placet arduã declamaui. Conatus ſum tamen, cum quia argumentũ delectabat, tum uero, quia otium ſuppetebat. Id qualecunq; eſt, ad te mittendum putaui primum, ut te aliqua nouitate utcunq; adficerẽ, deinde ut animo tuo ſuſpicionẽ, ſi quam ex illo diuturno meo ſilentio concepiſſes, eximerem. Videri enim poteram, oblitus tuæ in me beneuolentiæ, ſegnius quàm pro dignitate amicitiam noſtram colere. Sed diſtinuit me quidam, nuntiãs epiſtolam ad me tuã, una cum neſcio quo Cæſaris munere, diuagari, & ad me propediẽ peruenturã. Quam dum expecto, ut uideã quo me euehas (ſcio emi aliquid machinari te) ſimul ſperãs fore, ut in illo principũ Auguſtæ (qui nimis iã differt) cõuentu ipſe coram de multis colloquar, nihil properandũ

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ad te putaui. Tu uero desine aliquid ingratitudinis suspicari. Non sic memoria excidit, quanta tu nuper diligentia, quantóque studio, redeuntẽ ex Italia me cõmẽdaueris MAXIMILIANO Cæsari. Qui cũ tua graui oratione in conseſſu amplissimorum uirorũ, de meis studijs, decꝫ illa erumnosa per Europam peregrinatiõe, simul de quadam mea feliciter illi pugnata pugna, persuasus esset, ut me honoraret, quos tu non magnificos titulos, quæ non celebria nomina, quas immunitates, quæ priuilegia protulisti? ut ingratissimus sim omniũ, qui usquam uiuũt mortaliũ, nisi te ualde amẽ, ac reuerenter colam. Proinde continuo oculis meis obuersatur, qua me primum hospitalitate in tuã domũ accepisti, deinde qua põdi catione, quibus amicis cõmendasti. Postremo qua pompa ad Cæsarẽ adduxisti, ut ille tuo instinctu ad se admisit, ut coronam poëticam imposuit, illam aio coronam, illam lauream, quam tu ante domi tuæ, accurate cõtexente & adornãte filia tua Constantia, omnium quæ istic sunt puellarꝫ, & forma & moribus præstantissima, apparaueras. Hærẽt ista mihi animo, ac diutissime hærebũt, tam

tam quia per se magna satis sunt, quã quia auget ea, qd tibi ciuitate pariter ac ordĩe diuerso accepta refero. Quod ubi cogito, & quia ab ineunte ætate sic uitam instituí, ut quam gratissimus esse studeã, erga eos præsertim, quorũ aliqua in me benignitas, nedum benemeritũ, perspecta sit, nunquã desino magnifice tuam in me beneuolẽtiam, tuaꝫ ista merita cõmemorare. Quod si molesta fuit hæc tibi taciturnitas mea, da ueniam, iugi posthac literarum missione resarcire paranti. Et iam quæris forte, quẽ admodum me tractet aulica uita. Nondum optime. Quanquã quid non ferẽdum est, apud uere principẽ ALBERTVM Archiepiscopum? sic humanũ? sic beneficum? ac liberalem? deinde sic erga literas ac literatos omnes affectũ? Alioqui ualde ista nauseo, fastum aulicorum, magnifica promissa, sesquipedales salutationes, insidiosa colloqa & inanes fumos. Præcipua tamen mihi cõsuetudo est, cum Stromero physico, quod se mira quædam dedit (ut mihi uidetur) inter utriusꝫ mores similitudo. Simplex est, dexter, & apertus. Odit fucum, detestatur pompam, ac subinde mihi crebro inculcat

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

quædam adagia, ipse uicissim meos (quan doquidē agnoui talem) iocos cōmunico. Nā statim ab initio ut inaulā receptus sum, perspecta hominis probitate, cōplecti cœpi, ac me ille mutuo. Vere tu quid agis istic? aut quando illud nobis, quod diu iam parturis, tandem paris? si intelligis dilatum iri cōuentum, copiose scribe de multis rebus, præsertim ea, quæ in erratica illa epistola inerant retexe. Si ignoras enim nondum accepi. Salutabis ex me Iacobū Spiegel secretarium mire de nobis meritum, una cū Stabio Mathematico, ac illi me commēdabis, omniū qui usquā sunt Episcoporū doctiss. Petro Bonomo Tergestino, cuius mihi amicitiam promisisti. Gestio uos uidere. Interim tu quo ꝙ recte uale.

Moguntiæ VIII. Calen. Iunij. Anno post. M. D. XVIII.

VLRICHI DE HVTTEN EQVITIS ad principes Germanos, ut bellum in Turcas concorditer suscipiant, exhortatoria.

QVIS HOC SPE rare ausus erat principes Germani, ut simul ista caderent, summa necessitas, & optima occasio gerendi aduersum Turcas belli? fortunam appellare licet, an nefas est, in subitos casus dei benignitatem reijcere? certe enim respexit nos deus. Nam quid aliud dicam? uno eodemq; tempore contigit, ut & bello opus esset Germanis, & bellū inferre Turcis necesse esset. Gratulor felicitati nostræ, nisi quis parum felices putat, quibus nō tantum facile est, rem gerere longe pulcherrimam, sed & necessariū est. Adeo ad ingentē urgemur gloriam. Adeo oīa quæ nos circunstant, ad egregiam laudem cogunt. Pax nobis cum omnibus extra finitimis, ac illis secum, intus summa annonæ difficultas, quod anno superiori male prouenerunt fruges, male uina. Igitur cū maxima sit cōmeatus inopia, & populosissima

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

sit hoc tẽpore Germania, quod uotis omnibus optandum erat, ut esset foris bellum, quo istam exponeremus multitudinem, diuinitus accidit, diuinitus inquam, ut bellandi contra Turcas, & caussa esset, & necessitas esset. Iterũ igitur dico, quis sperare hoc ausus erat? Sed ista quo optatius nobis eueniunt, eo obstinatius conandũ, ne & nostræ defuisse necessitati, & occasionẽ neglexisse pulcherrimã uideamur. Multi egent, multi esuriunt, in omnibus passim urbibus, oppidis, ac uicis otiosi uagãtur milites. Quæ res quo uergat, ignorare non potestis, cum uix dum exacto mẽse uideritis quid illa in agro Iuliacensi sic coniuncta octo milia sibi proposuerint. Nempe ut collecta ad se reliqua egentium turba (quam iam undiq; aduocabant) in locupletum domus impetum facerent, omnia rapinis, omnia cædibus miscerent. Quod quia nõ cessit, & quia deus opt. max. prospexit, ne (si per uos licet) cuiquã huiuscemodi posthac cõsilio opus sit, agite tandem fortissimi Principes, dei utamur beneficio, In uobis situm est, Vos monendi, Vos excitandi. Paratos habetis milites etiã si creditis plures quàm opus est. Paratũ habetis

betis ducẽ hunc MAXIMILIANVM Cæsarem, qui annos iam plures, unum hoc meditatur, unum hoc molitur atque agit, ut furentes Turcarum impetus sistat, ut nouo ac ingenti facinore Germanicũ nomen honestet. Agite audete, semper optima quæq; in fuga est occasio. Quæ quia nũc proxime uobis adest & quia nisi iamiam utamini, frustra posthac requiretis, quæso inuadite, occupate, arripite, tenete. Male differtur, quod ab occasione differtur. Minus periculosa omnis celeritas est, cõtra nunquã non in mora periculum. Proinde si unquã prius, nũc maxime properãdum uobis. Inconsultum est, pernicioſum est, in tali tantaq; opportunitate cũctari. Ab unis uobis uniuersa Christianorum salus dependet. Vos omnes intuentur, Vestrum omnes auxilium orant, In uobis spem locant. A quibus destituti si fuerint, tum de se actũ putant. Demũ, in uestris situm est animis, cedãt Turcæ, an reliquiæ Christiani nominis pereant. Videtis quãta cum gloria, quanta uobis utilitas coniũcta sit. Dum uestra defenditis, aliena seruatis. Dum propriam caussam agitis, interim de alijs bene meremini. Certe enim suã uobis

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ſalutem cõmuniter acceptã oẽs referent. Vos ſtrennuos, uos fortes, uos pios, uos orbis Chriſtiani liberatores pdicabunt. Qua gloria quid poteſt eſſe magnificẽtius? quid ſplendidius? atq; adeo quæ honeſtior laus? quæ nobilior fama? quod decus ſolidius? Ad quæ bona capeſſenda, cũ adhortari uos inſtituerim, & huiuſmodi futura neceſſario ſit hæc adhortatio, ut nõnihil in ſe amaritudinis contineat, quæſo ne mihi ſuccenſe te principes. Tum ſi nullam meam priuatam cauſſam ago, nullius hominis fauorem capto, ſi omnia in hac oratione erunt neceſſaria, nihil otioſum aut petulans, deniq; ſi ipſi agnoſcetis inibi meum erga hãc patriã ſtudium, meã propenſam in remp. Germanam uolũtatẽ, fas mihi ſit in maximo quod nos circunſtat periculo, in ſummo orbis Chriſtiani diſcrimĩe, aliqd libere apud uos loqui, aliquid pro re ac cauſa dicere. Nam ſi tale quippiam eſſet hoc quod ago, ut unius mihi animus cõmouendus dictione, unius excitanda deſidia proponeretur, nihil magnopere ſollicitus eſſe uellem, quãdoquidẽ intra certos límites uerſarer, nec uerendum uideretur, ne infinitum eſſet periculũ. Tũc quip-

quippe unus aliquis, ſi cubi offenderã, mihi iraſceretur, & quanquã forte ſummus, homo tamẽ iraſceretur. Nunc multorum illa eſt indignatio. Quorſum hæc? Quia deſperaui ita poſſe à me dici, ut non aliquod uobis ulcus tangam. Ex quorum interim magnitudine erit, qualecũq; hoc euenerit, boni conſulere. Et quæ ueſtra eſt prudẽtia, cõmuni hoc potius dolori condonare, quàm meæ adſcribere temeritati. Qua concepta ſpe, confidẽtius iam ago. Sed quid hoc bello queri poſſit, quanquã eſſet id magnũ incitamentum, ut ad ſpem lucri uocarem, nolim tamẽ huc potiſſimũ reſpicere uos. Tria certe quæ tuenda omnino ſunt niſi & geritis bellũ, & mox geritis, amittentur. De fortunis uobis ueſtris, de dignitate, de ipſa denique ſalute certandum eſt. Quorũ primũ illud ſi negligetis, calamitatem, Secũdum, turpitudinẽ, Tertium, exitium adferet. Ergo erit hoc bellũ utile, quia ſic rebus ueſtris conſuletis. Idem erit honeſtum, quia pro dignitate tuẽda uitam exponetis. Eritque neceſſarium, quod niſi geratis, uos eſſe nõ poteritis. Sed quia hæc omnia in unũ hoc tendunt, ut neceſſe ſit hoc tempore arma cõtra

Turcas

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Turcas ſumere, ſi c ferè orationem inſtruo, ut primo oſtendam, quàm neceſſarium ſit hoc bellũ. Deinde, quo conſilio id facile geri exiſtimẽ. Et ut de periculi magnitudine, quod in illã uos neceſſitatẽ adigit, prius dicam, Poteſt ullũ eſſe maius periculũ, quàm cum is, qui tria maxima, tribus orbis partibus, imperia poſſidet, quod nobis terra mariq; inferat, bellum molitur? Vera eſt enim principes fama, quæ de Turcarum apparatu nuntiatur. Vera inquam, nec huiuſmodi ut cum inanibus ante ſummorũ Pontificũ fabulis, cõferri debeat. Nam illi, quoties in mentem ueniſſet, pecuniã à Germanis exugere, hoc capiebant conſilium, ut aliquem mitterent, qui magno terrore clamaret, aduentare Turcas, ac propè in ipſo iam Vrbis proſpectu hoſtẽ eſſe. Id quod non ſemel utiliter illis ceſſit, ueſtra culpa. Quid enim paſſi eſtis Germaniã compilari? Aut ſi etiã uerus fuiſſet Italis aliunde metus, ob id in nobis exactiones fieri oportuit? Quos, ſi re ipſa, ut inani nomine Imperiũ Romanũ teneremus, ab Italis iſta accipere cõueniebat, non Romam ingentem pecuniarum uim, quotannis mittere, atque illis mittere, qui iam

iam ipſi nimis multa poſſident. Miſerũt nuper, quam uidiſtis omnes, conſultationẽ de ineundo hoc bello, Simul exhortationẽ ad te MAXIMILIANE Cæſar. Qua de re qd ſentiam, fortaſſe, quanquã ſciã, non auſim dicere. Laudo Pontificẽ ſuæ in remp. Chriſtianam diligentiæ, ac iſtos ualde probo Reuerendiſſimos, quod mecum nolint diutius graſſari Turcas, quod uelint ſubuentũ imperio, ſuccurſum religioni, quod nobis diſſidentibus, quandoquidẽ euerſionẽ molitur hoſtis, ipſi proſpicient. Nam quid ad me attinet quærere, an illorũ hoc officium fuerit? Ac utrum magis eos decuerit orare, pſallere, ſupplicare, quo propitiũ nobis deũ qui omne à ſuis malũ auertere potis eſt, redderent, quàm de bello inferendo uel cogitare, nedum publice conſultare, ac nobis artẽ militarẽ non imperite callentibus, bellandi formas præſcribere? Ac illud ad me quid attinet dicere, quibus moribus, qui homines Romæ uiuant? Cum mefacile contineã ibi, ac patienter feram, quæ huius Maximiliani Principis cura eſſe debet, ad ſummi pontificis nutum Cæſares legi, horũq; capitibus illorum à pedibus thiaram Imperialem apponi

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

poni. Et magnopere ſollicitus nõ ſim, quid oporteat hoc modo dyadema ſumpturum Imperatorem Põtificí largírí. In quæ uerba iurare. Quas leges præſcribente illo accipere. In quam ſeruitutem ſeſe addícere. Nam de Conſtantíní donatione, nõ audemus, ne mutíre quídem. Quanquam animo ſim impatientiſſimo, iniuría fortaſſe, ſed tamen patriæ ſtudío, ubí uídeo mílle excogítatís modís Germaníã expílarí. Pallia maioris quã fas erat uænire. Eccleſiarũ noſtrarum uecti galía, id eſt ſudorem, atque adeo ſanguinẽ parentum noſtrorũ, ad urbem Romã penſíonis nomine redíre. Atque hæc omnía ſubpietatís prætextu fíerí. Verũtamen friuole circa res maximas angor, cum iſta mutare nec poſſim, nec debeam. Vt quí anno ſuperiorí Bononiæ, quod Franciſcum Mariam ex conſuetudíne, non nouãdarũ rerum ſtudío, Vrbíní ducẽ (ac antequam deijceretur fuit) dixiſſem, quoniã hoc uetuerat ſanctiſſ. Leo, inter excõmunicatos ſim habítus. Vi ſum mihi tamen olim eſt, ad Apoſtolícum pertinere officiũ, ſeminare dei uerbum, nõ hominũ patrímonía metere. Paſcere oues Chriſti, nõ ad famem & penuriam adígere

populum

populum. Pacem orare, eamq; colere, non ad bellum hortarí, & militiæ operam dare. Euangelíum prædícare, non claſſicũ occínere, cælos ſuſpícere, non terrena amplectí ímpería. Sed alíud poſtea edoctus ſum. Ní mirum haud ab unís Petrí clauíbus rẽ eccleſiæ pẽdere, ſed & Paulí opus eſſe gladío, probãte Iulío ſecundo, quípa ucos ante annos, orbem Chriſtíanum inteſtinis connexuit bellís, ac íllum, quem nemo auſus eſt ambitioſum appellare, triumphís ſuís títulum prætulít, Iulío ſecundo expulſorí Tyrãnorum, Atque hac ín opinione alíquandiu manſí, donec Leo X. rerum potítus, mire placentẽ erexit ínſcriptionẽ, nempe, Leoní X. reſtauratorí pacís. Tũc etenim intelligere cœpí, ad priſtínum ſuum ſtatum redijſſe Pontificíam dignitatem. Nam urbium ſe negotiũ, non bellum, ſed quandam quaſi lupí à cauſíbus deiectionem uocare iubemur. Quo magis admíror, íllo ípſo reſtauratore pacís præſidẽte, Reuerẽdiſſ. nõ ſatis putare ſi decernãt exhortationem ad nos, ut bellum ſuſcipiamus mittere, niſi & quomodo ſuſcipiendum ac gerendum, nímirum bello adſueti homínes, edoceant. Atqui ut níhil opus

erat

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

erat iſtis, ita ualde conueniebat, pecuniam nobis ſuppeditare, rebus alijs huic operi neceſſarijs abunde inſtructis. Nam & milites ſunt, & arma, & equi. Præterea duces, quantum in nulla alia natione. Atque utinã aliquando rem intueri uelint, ac non ſuis quidem ſe fraudare uoluptatibus (nefas eſt eñ quenquam Reuerẽdiſſimorum uel tantillũ egere) uerum eorum aliquid ad hoc bellũ conferre, quæ in tot iſtos erogãtur Referẽdarios, Promotores, Aduocatos, Camerarios, ſcriptores apoſtolicos, Auditores, & auditores rotæ, Correctores, Abbreuiatores de parca maiori & minori, Cubicularios, Excubitores, Lecticarios, Scribas, Notarios, Protonotarios, Secretarios, Copiſtas, Procuratores, Pedellos, Curſores, Scobatores, Cocos, Piſcatores ac Venatores, Mulio-
uum ones ac Equiſones, & illos ad unum uſque deglubentes apoſtolicum gregẽ Officiales. Ne eos interim addam, quorum ubiq; præterquam in illa ſancta Curia, turpis mentio eſt. Eorum inquam aliquid huc remittant, quandoquidem annos iam nimis multos pecunias à Germanis, quas in bellum Aſiaticum inſtituant, abſtulerunt, quo facilius tot

tot modis attenuati, ſumptus belli huius feramus. Aut ſaltem nobis uel ad tempus remittant, quæ pro palliis epiſcopalibus, indies augentes e pretio, intantũ, ut iam emere aliquos pigeat, ſoluim⁹, aut quæ in lites iſtic, plus hydræ capitibus, excreſcẽtes, impenduntur. Aut uero, quibus condonationes, diſpẽſatõnes, gratias, acid genus bullas, emimus. Quæ cum nõ inutiliter ut credo moneam, & illis factu facillima ſint, huiuſmodi tamen eſt hoc conſilium, ut de patrimonio diui Petri, ne ſtipem quidem detrahere iubeam. Quamquam ubi rectius illud attererent patrimonium? Sed tamen ut intacta maneant rhete, hamus, ſcapha, remus, naſſa, ac contus, ex his quæ noſtra cũ ſint, neſcio quo iure illis redeunt, ſi nos hoc tempore iuuerint, ulterius non quærent, Turcis Italiam petentibus, qui ſe opponãt. Et quanto magis conueniebat hæc in conſultationem illis uenire, quàm ea quæ, ceu quædam plane miracula in uulgus edenda putauerũt, Vtrũ ſuſcipiendũ ſit hoc bellũ? Cum id nemo ignoret. Vtrum offenſiue an defẽſiue? Cũ id nihil referat. Quæ ſint quæ hoc bellum impediãt? Cum hoc ipſi illi diu

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

iam fuerint. Per quos gerendum? Cum imperatorẽ habeat Germania, & milites. Quo modo gerendũ? Cum non adhuc ita dedidicerimus artẽ militarem, ut à Cardinalibus Romanis eam perdiſcere oporteat, aut ſiqs in Germania neſciat, unus hic Maximilianus Cæſar, tot geſtis bellis, in quibus conſenuit ſummus Imperator, tã uaria agitatus fortuna, tot caſus expertus, oblitus eſſe nõ poſſit. Vt ne iſtum illis oſtẽdam Caſimirũ qui iam ſumma omnium de ſe expectatione, & optima ſpe in illa floret gloria. Ac alios necõmemorem fortiſſimos per Germaniam principes, quos illi, ut bello inutiles, contẽnere non potuerũt, quod tam manifeſte illudi ſibi patiantur, potuerunt. Sed ad extremum proſequi hãc Tragœdiã, non eſt præſentis inſtituti. Ad hoc redeo, unde ad illos conſultores auocatus ſum. Vera eſt fama de Turcis. Ipſæres, ut allatnm ad nos, ita geſtæ. Tum de bello quod cõtra nos inſtruitur, nihil ementitum, nihil fictum. Illa efferata barbaries, Illa, principes, diſs hominibuſq; inimica gens, Selino Othomanno (quẽ nos quieſcere putabamus) imperatore, quod multis retro annis ſumma ope, maximo

ximo conatu adnixa eſt, nec poſſe credebatur, profudit ſe in Africã, ſubegit Aegyptũ, deuicit Syriam ac Iudæam, uniuerſum Sulthani regnum imperio ſuo adiecit. Ipſum cum acie primũ uiciſſet, deinde etiam in poteſtatem accepiſſet, ſupplicio affecit. Res magna, res horrenda, res publica conſternatione audienda, & quodam adeo luctu deplorãda. Non quod hoſtis noſter tot populos, & ipſos Chriſtiano nomini infenſos ſubiugauit, aut quod immanis Selinus imperij ſui terminos in Africam uſque protulit, uel quod ille ſic erga nos affectus, opulentiſſimarum nationum dominio potitus eſt, & balſama metit, ſed q̃d (ò lachrymæ, ò planctus) ſepulchrum gens impia poſſidet eius, qui nos cælos poſſidere facit. Qua uictoria tumens ac elatus hoſtis, ſimul præda quæ omnium fidem excedit locupletatus, poſteaquam impoſitis præſidijs terga communiuit, magna ſpe, magno animo, ingentibus actis delectibus, numeroſiſſimis conſcriptis copijs, bellum in nos quale nunquam prius, parat. Et ubi parat? non in Aſia iam, aut in ſua illic barbaria, nam quod facto ibi opus erat, multo ante, quã ad nos

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

fama peruenîret, curauit. Sed cum uniuerſa nobilitate ac imperij proceribus, Cõſtantinopolim ad nos trãſmiſit, ubi arma, equi, uiri, currus, ac machinæ inſtruuntur. Atq; hæc ad bellum terra gerendum. Nam ualiſſima, ac ſupra quàm neceſſe eſt, munita claſſis, quæ paulopoſt Italiam inuadat, Ioni um mare perambulat, ac ad ipſam uſq; Sicíliam & Appuliam audet expatiari. Altera apud Thraces conficitur, quæ Græciæ litto ra tueatur, & his quæ marí poſſidet hoſtis, præſidio maneat. Hominum in armis eſſe feruntur ad ducenta millia, non cõtemnendi per Chriſtum milites, non penitus dereli cti à uirtute uiri. Quos ſi nulla ſua natura, nulla inter bellicoſos homines aſſuetudo, ad fortiter aliquid agendum inſtigaret, uel illa tam ſpecioſa, illa tam omnium ſeculorꝝ memoria digna uictoria excitaret. Illa ingens bello Sulthanico parta gloria, ad aliquid ulterius egregie conãdum inflammaret. Et iam incurſiones fiunt in Illyricum, Hoſtis in proſpectum uſq; Hungarorũ acceſſit. Ita iam non parat bellum, ſed manifeſte gerit. Tãtum abeſt ut Turcas, quos paulo ante ignorabamus ubi nam eſſent, ac totam

tam belli molem in Germaniã accipiamus. Creditis enim in hac fortuna quieturum, in hoc felicitatis ſuæ curſu ceſſaturũ, qui nullis unquam tranquillis rebus quieſcere didicit? intra nullam unquam fortunã ſe continuit? Cui omis odioſa remiſſio eſt? Cuius ea eſt natura, ut in omnes occaſiones intentus, tumultũ quieti præferat, pace bellum potius ducat? Et ne penitus ignoretis Turcas, ab antiquo genti conſuetudo eſt, latrocinijs ac rapina uitam tolerare. Quorum occaſio ſi deeſſet, in feras graſſabatur, uenationi operam dans. Nam potiorem ſemper hominum capturam duxit. Domi in omnem libidinum ac turpitudinũ fœditatem profuſa, ad extremum ferox, efferata, crudelis, libidinoſa, infida, ac truculenta. Neq; fidem ſeruans, neq; fœdera ſancta habens, ſuæ ſuperſtitiõis ad extremũ uſq; ſpiritum tenax, ueræ alioqui religioni hoſtis, ſacra & prophana, fas & nephas perinde ducens. Atq; hos mores quãtum nulla alia gens ſuos, & diu & immutatos retinuit. Septingeteſimus ac ſeptuageſimus à Chriſto nato ann? agebatur, cum primum e Scythia pertranſitis Caſpijs portis, fruſtra obnixis Auaribus,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

in Asia minori malum hoc consedit. Vbi parum profectum putantes, si melioris cæli regionem nacti, regnũ sibi communirẽt, finitima primum latrocinijs infestarũt. Deinde ut se occasio dedit, aut libido suasit, bellum gesserunt. Quibus artibus, non ita multos intra annos, opulentissima Asiæ regna suæ ditionis fecerũt. Quippe Pontum, Cappadociã, Galatiã, Bithyniam, Pamphyliã, Pysidam, utrãq; Phrygiã, Ciliciã, Cares, Lydiã, & quæ circa sunt, ad oras usq; Ionij maris, subegerũt. Interim cum Saracenis cõflictati, eorũ etiam religionẽ imbiberunt. Ac nobilis illius Christianorũ in Saracenos expeditiõis procella icti, aliquãdiu Hierosolymitanorũ regũ metu, intra sua se cõtinuerũt, donec Othomãno principe, quasi quam tot annos dissimulassent, solito maior erupit ferocia. Nihil non strẽnue in hũc usq; diẽ, ex ea familia principibus, Turcarũ arma exercẽtibus, actũ. Victi tũc Thraces, omnibus in seruitutẽ ciuitatibus, præter Constãtinopolim & Perã, deiectis. Inde Macedoniã cum uniuersam subiugassẽt, Græciæ inuadẽdæ cõsiliũ cœperũt. Cuius, nõ magno admodũ negotio, subactis Thessalia, Phocide, Bœotia

tia, ac ut plurimũ Attica, Mysiam inferiorẽ uastarũt, Illyricũ ac Tribalos incursiõibus uexarunt, ingens Rhodijs periculũ intentarunt. Quibus successibus elati, magna Orientalis imperij potiũdi spe Constantinopolim obsederũt, atq; inde rursus Scytharum Tamerlane principe, armis pulsi, capto ac postquã multo ludibrio diuexatus esset, etiam occiso eorũ imperatore Paizete, iterum sub Mahumete tributa Mysijs imperarũt. Inde Amuratis ductu Thessalonicã debellarunt ac diripuerũt, Epirũ atq; Aetoliã superarũt, Illyricũ afflixerũt. Et cum Pannonias quoq; tentassent, pugna profligati, decẽnales cum maioribus nostris inducias admiserunt. Quas cũ scelerato Eugenij pontificis hortatu nostri uiolassẽt, ingẽs sibi malũ, reor Christo perfidiã suorũ puniẽte, concilia rũt, luctuoso apud Varnã prælio, cæsis (ut ferũt) Christiani sanguinis centũ millibus, interq; eos Vladislao Polonorũ rege. Atque hæc obiter, pauca è multis, quæ Turcæ gesserũt, ad tẽpora usq; Mahumetis, ei q̃ à magnitudine rerũ à se gestarũ, Magni cognomẽ tũ meruit, deprõpsi. Nã Magnus oim superiorũ gloriã, bellica uirtute loge superauit.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Hic ille est qui breui tempore maxima con fecit bella. Qui cum Asiæ imperium confir massetꝫ Cõstantinopolim summa nostra in famia, summo dedecore, alterum Christia ni orbis oculũ, nobis ademit, Peram in de ditionem accepit, totam prostrauit Græci am, uniuersum orientis imperium concuſ sit, eiusq; & titulũ & sedem occupauit. Hic ille est, qui ad deditionem coacta Mysia in feriori, superiorem quoq;, capto ac interem pto eius principe, obtinuit. Hũgaros mul tis ac magnis affecit cladibus, Totum Illy ricum bello contriuit. Et ne quis Germani am ab hoc intactam putet, ex prouincijs no stris depopulatus est Carniolam, è Croacia prædam abegit, Carinthiæ ac Styriæ uasti tatem intulit. Nec segnius Italiã aggressus, in Appuliam classe trãsmisit, unde magno captiuorum numero, simul iumentis ac pe coribus abactis, in foro Iulij Venetis occur rit. Post Rhodum circunsidens, obstinatissi me per totos tres menses oppugnauit. Idem Peloponneso tributa imposuit. Mytilenen expugnauit, ac Euboeam adortus Chalci dem cœpit. Hic ille est, qui Trapezuntum eum debellasset, imperio suo Pontum adie cit

cit. Interim in oriente Sulthani copias ceci dit, Arabes compressit. Cum Persis, Medis ac Assyrijs, strennue conflixit. Per omia for tis ac prope inuictus, & omnino talis, qua lem Selinus auum uelit. Qui cum iuuenis res iam tantas gesserit, ut terrore nominis sui totum orientem perculsum habeat. Ita liam quasi obsidiõe cinxisset, ita metu pre mat, Hungaris terrorem incusserit, omni bus uastitatẽ ad excidium minari audeat, audeat, quid acturum putatis, ubi simul cũ annis animi quoq; robur, consilium ac rer gerendarꝫ prudentia creuerit? Aut qd de eo expectare licet, qui quũ adhuc incognitũ eius apud has nationes nomen esset, eorũ compos factus est, quæ uix ulli maiores sui sperare ausi sunt? Atq; hæc talis, tam ferox, tã immanis, tam impetuosa belua, cõcitata furore, inflãmata rabie, expeditionẽ in nos ducit, ac ita ducit, ut apparatis ad bellum o mnibus, prope adsit. Quot diebus enim si terra uelit, è Mysia ad nostras in Illyrico p uincias accedet? Aut si mari, è Græcia Brũ dusium? Proinde ò princeps cũ in propin quo habeamus hostem, ualidissimis instru ctum copijs, & cui omnia bello necessaria

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ad ſuperfluitatem uſq; ſuppetunt, qui mili
tes, ducit, non Aſiatica eneruatos mollitie,
ſed iugi (mihi credite) induratos militia, nõ
per immodicũ uoluptatis uſum languẽtes
corporibus, ſed aſſidue bellando, confirma
tos animis, non domeſticæ luxuriæ deſide-
rio reſpicientes ad patriam, ſed gloriæ cu-
piditate, noſtrã accelerantes uictoriam, qui
ſplendidiſſimorũ conſcius ſibi facinorũ, de
inde ditiſſimarũ nationum auctus ſpoliis,
eſurientiſſimus gloriæ iuuenis, animos ſu-
ſtulit, & ſucceſſu prioris fortunæ inflatus, o
mnia ampliſſima ſibi proponit, hunc talem
inquã hoſtẽ cum in propinquo habeamus,
ita ut nullo iam mari, nec ita longo terrarũ
interuallo diſcretũ à nobis bellũ ſit, non ad
reſiſtendum uos accingetis? Non implorã
tes auxiliũ ueſtrũ Chriſtianos omnes audi
etis? Non in ſummo rerum diſcrimine uos
excitabitis? Deniq; nõ defendendæ ſaltem
Germaniæ conſiliũ capitis? Quàm uos iſta
dedecet quies, ne dicã deſidia. Et dico deſi-
dia. Quid eñ uel domi agim⁹ interim ſtrẽ
nue? Atq; igitur ſic puto, magis iſta decet
uos deſidia, quàm Herculẽ muliebre ueſti-
mentum. Id eſt quàm bellatorẽ uirũ, colus
&

& lana. Quocirca quia propẽ periculũ eſt,
& ingentis adipiſcẽdæ gloriæ in promptu
occaſio, exurgite, exurgite. Nunquã rectí-
us moniti eſtis ut Germanos uos eſſe memi
niſſe uelitis. Iam nulla de nobis bona apud
exteros opinio eſt, ueſtra culpa. Deſidetis
enim ac inglorij per otium torpetis, nec no-
ſtris utimini uiribus. Nam quid aliquis ad
miratur, nullã de nobis præclaram pere-
gre famã diuagari? ferrũ quoq; & æs niſi ex
erceas, ſplendorẽ perdunt, ac rubiginem in
duũt. At gerite bellum, & nos exercete, ſta-
tim uetus reuigebit gloria, ſtatim Germana
reclareſcet uirtus, nõ minus quàm ſulco at-
tritus uomer ſplendeſcit. Et hoc unũ eſt cõ
ſiliũ, quo poſſitis ſiniſtrã de uobis opinio-
nẽ abolere, ac ueteris ignauiæ dedecus, no-
uæ uirtutis gloria cõpenſare. Fertis enim il
lam adhuc Germaniæ labẽ inuri, illam im-
primi ignominiã, ut non auſa reſiſtere Tur
cis credatur? Vultis illud maiorũ ueſtrorũ,
uirtute partũ imperiũ deſerere? Immo uero
mauultis ò principes ſeruire Turcis, quàm
mũdo imperare? uultis ultro iugũ, cũ depel
lere facile poſſitis, uobis accerſere? Quàm
ſunt oĩa turpitudinis, oñia dedecor̃ plena
Et

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Et quàm niſi reſipiſcamus nihil eſt in Germania germanum. Noſtri maiores, ut ab antiquiſſimo repetam, omnium uirtutum opinione commendatos orbi terrarũ olim Romanos, non ſuſtinuerunt. Et externum hic imperium adeo prohibere conati ſunt ut ultima oĩa experiri uellẽt priùs, quàm Romanum haberent dominum. Idq; effecerunt. Vos Turcas à ſpurciſſima oĩs barbariei colluuiõe proflatam gentem, & quæ ad uos, nõ ut imperet, ſed ut occidat, uenit, infenſos religioni, ac nomini Chriſtiano pluſquam credi poſſit, inimicos, feretis reges? Quæſo uos agnoſcite, & quàm in tanto periculo, tot ſe ultro offerentibus occaſionibus, non deceat Germanos otiari, cogitate. Quanquam ut nullum tantum ſit periculũ, nec uos urgeat quicquã, tamẽ quàm ſit propriũ hoc Germanis, ſemper aliquid pulchre conari, ſemper ad aliquam reſpicere laudem, aliquod uelle decus parare, in mentem reuocate. Tum imperij huius quã eſſe uobis curam cõueniat. Poteſt enim ita ueſtrum aliquis odiſſe gloriam, ut augeatur an minuatur imperium, iuxta æſtimet? Plane Germani eſtis, atq; ut huius temporis

ris non ſit, uim ac iniuriam hoſtiũ à uobis arcere, perpetuo tamen gloriæ ſtudium colere debetis. At neceſſitas etiam gerendæ rei incumbit. Summa imperij agitur. Conſternata metu Italia eſt. Per Hungariam pauor ingens. Nobis uaſtitas, nobis exitium imminet. Vultis his in caſibus quicquam agere potius, quàm celerrime exercitus cõſcribere? Arma, uiros, ac equos, denique quorum uſus eſt ad bellũ, quærere? Et priùs omnia parata habere, quàm ille uos repentinus turbo impetat? Illa in uos oĩ cogitatione uelocior procella ruat? ac uidete ne quos alijs auxiliũ ferre piguit, hi nimis tarde imperij huius reliquias conſeruandi, ac tuendæ Germaniæ conſiliũ ineatis. Nam quæ ſunt uſquam munitiones, per quas ille ſic paratus, ſic accinctus hoſtis, ſi hodie uelit nõ irrumpat? Aut quæ parata præſidia, quibus ſi irruperit expellatur? Et faceſſant hic mihi quidam ex infimis ueſtris conſultoribus, quaſdam ſyluas, quoſdam cõmemorare montes, quaſdam paludes. Ignauorum ſunt iſta, non fortium, fugam meditantium, non pugnam, Latronum, non bellatorum. Quibus ego, quãdoquidem omnino

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

no sunt, quibus ista insedit turpitudo, melí
orem à dijs immortalibus mẽtem, aut si hu
ius capaces non sunt, aliquã precor subitã
mortem ne superstit, cuius ignauo consilio
res nobis pulcherrima interuertatur, ac ista
huic nationi succrescat infamia, ut aliud ma
luisse dicamur quàm bellum, & repente bel
lum, ac aperte bellũ. Próinde desinant quí-
dam, si sic cadat, fugam sibi prospícere. De
sinant ista cogitare latibula. Eadẽ mala, &
qui pugnabunt, & qui fugient, proposita si
bi meminerint, nõ eadem bona. Quanquã
non eadẽ etiam mala. Nam ut illos sua sem-
per gloria excipiet, etiam salus, si nos respe
xerit deus, Ita hos ignominia, dedecus & in
famia prosequet, uiuos ac mortuos, & qui-
cunq; euentus fuerit, duriora omnia, turpi-
ora ac fœda magis. Certe magnã miseriæ
partem auferet illa uirtutis recordatio. Neq;
deerit forti cuiq;, si ceciderit, quo se console
tur. Nam & restitisse, & pugnasse, & pro pa
tria pugnasse, & nõ succubuisse, nec ullam
tulisse indignitatem, etiam aliquid forte di
gnũ memoria, dignum laude cõmisisse, ac
quantum in se fuerit superasse gaudebit, ut
quod

quod accuset, præter fortunã nihil habeat.
Semper enim strennue pugnanti, ut incer-
tus proponitur exitus, ita quicquid acci de-
rit, certa uirtutis existimatio, ac ppria quæ-
dam & peculiaris gloria. Cum interea de-
sertor ille, nullius sibi boni consilij, nullius
clari facinoris conscius, simile quiddam pa
tietur his, qui quod ipsi ultro abiecerũt, ma
gno alijs usui esse uident. Tum illud credo
Turcis, quales quales sunt, cõmune nobis-
cum esse, ut sicut propensiorem in strennu
os misericordiam, ita districtius in timidos
odium alant. Quorsum hæc? ut præposte-
ros illos cõsultores à uobis ablegatis nedũ,
non audiatis ac sequamini. Nihil Germani
tatis istiusmodi suasiones sapiunt. Idcirco
cum suis authoribus extremum cõtemnen
dæ. Quid enim fertis eos qui dedecus pro-
ponunt, & ad infamiam ducunt? Quin ar-
ma sumitis & populum Christianum me-
tu ac periculo liberũ redditis. Iam huic suc-
currere morbo, hoc extinguere incendium
licet. Sinite ulterius grassari, frustra medici
nam adhibueritis, frustra ualenti malo uos
opposueritis. Summum in mora periculũ,
ma-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

manifeſta in cunctatione pernicies. Atque iſta, ſi quid infeliciter, quanquam lætiora ominor, tamẽ ſi quid infeliciter cadat, quãto nobis, quàm alijs durior conditio eſt? Siquidem à Gallis aurum ſperat Turca, ſperat à Dalmatis, Hungaris, & Illyrico, à Germanis non ſperat. Idem magnas Italiæ opes ac ſoli fertilitatem inhiat, horridum Germaniæ cælum refugit. Vbiuis potiorilli quàm hic lucrandi ſpes. Atque igitur durius habebit eos uictor ille, qui ſe minoris rediment. Sanè prædæ ubertas uictoris irã lenit, qui tanto minus occidet, quãto ſpoliorum amplius conſequi licebit. Satiabunt hæc hoſtilem auaritiam, & quorum pecuniam abſtulerit, facile uitam ſinet. Noſtrũ quid aliud petit, quàm uitam, quàm ſanguinem? Adde hoc, quod non illi minus quàm terrarũ orbi perſuaſum eſt, bellicoſiſſimã eſſe hanc nationem, gẽtem indomitam, inuincibilẽ. Nolit igitur ſupereſſe quos timeat. Nolitui uere, à quibus ſibi metus ſit. Nolit pernicie imperij ſui incolumem eſſe. Volet hunc erutum periculorum ſuorum fontem. Volet hanc extirpatam calamitatum ſuarum radicem. Et ubi ſemel (quod deus auertat) occidere

cidere in nobis cœperit, non ceſſabit, donec uſquam ſuppetet cædi materia. Non patietur remanere malorum ſuorum ſemen. Auferet omne timoris ſui fomentum. Extinctũ uolet à quo, ſi maneat, metum ſibi futurum ſentit. Quamobrem, ut prius monui, nõ ſic putate illũ uenire ad nos ut imperet, uenit, uenit ò principes ut occidat, ut iugulet, ut interficiat, ut excarnificet, ut ex noſtro interitu uoluptatem capiat, quandoquidem ex uictoria fructum non ſperat. Venit, ut nos peſſundet, noſtras uxores ludibrio habeat, noſtros liberos ſtrãgulet. Venit proh Chriſte, ut totum penitus Germanicũ genus extinguat ac deleat. Ille principes ille, qui nõ pueris, non ſenibus, nõ mulieribus, qui parcit. Natum ante ora patris, patrem qui obtrũcat ad aras. Qui ſepium palis infantum corpora ſuffigit. Qui è pregnãtium matrũ uteris, nondum natos excindit fœtus. Qui in omnes omnis ſexus ac ætatis, nouiſſimo crudelitatis exemplo graſſatur. An uobis excidit qualis illa fuerit Conſtantinopolitana clades? miſera captiuitas? luctuoſum exitium? Et non adhuc recordamini multarũ in Europa ciuitatum, quas partim noſtra,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

partim adhuc patrũ noſtrorũ memoria de-
bellauit hoſtis? Ne uero ex illa Sulthanici
belli fama aliquid putate fictũ. Nimis uera
ſunt oĩa. Quædã etiam ueriora quàm in
noſtram cadit fidem. Nimirũ, qui quod du
bitari non poteſt quàm ſit pudendum, Tur
cas tamdiu tot nos cladibus afficiẽtes, non
nouimus, nedũ quæ gerãt magnifacimus.
Quibus dum hic otiamur oĩa foris inco-
gnita ſunt. Qui dum omnẽ domi ætatẽ agi-
mus, ubique Germanos eſſe arbitramur.
Quorũ ciuilitati ac manſuetudini, illa peni
tus ignoratur barbara feritas. At ille ſic na-
tus eſt, ſic altus ac educatus, ſic aſſueuit, ut
occidat, ut torqueat, ut ſupplicio afficiat.
Semper humanum ſitiens ſanguinem, ſem
per cædis ac torturæ famelicus. Qui ut ma
nifeſtius habeatis qualis ſit, & quàm non
poſſint per naturam, ſi uelint miſereri Tur
cæ, domi inuicem ordiuntur cædem, fra-
ter fratrem, ac fratris aut ſororis prolem in-
terimit, filij patres, rurſumq; patres filios
obtruncant. Breuiter, patrium illis eſt, ne
quos ſui ſanguinis ſuperſtites habeant. In-
ſtitutum eſt enim Turcarnm, ut cui regna-
re cõtigit, omnẽ in uniuerſum deleat, ppin-
quita-

quitatẽ. Vt rectiſſime ſenſerit, qui dixit, feli
cius apud Turcas ſeruũ quàm regem naſci.
Igitur, cui parcet, q ſuo nõ parcit ſanguini?
aut quẽ ſeruatũ ex hoſtibus uellet, q ſuæ do
mi, ex ſuo genere ferre neminẽ poteſt? De-
niq; ulli ſuſpicio eſt, mitẽ fore eum uictorẽ,
cui cũ ingenitũ eſt acerrimũ aduerſus Chri
ſtianos odiũ, tũ uel maxime ſtudet eos per-
dere, à quibus pernicie ipſe ſibi proſpicit?
Adeo oĩa nobis à Turcis infenſa, & atro-
cia imminent. Neq; ego ſinã niſi me nõ au-
ditis, ullã putare uos humanitatis aut dexte
ritatis in hoc portẽto micam reſidere. Ita ut
ſi uincat (uincet autẽ dubio procul, ſic expe
ditus, ſic paratus & exercitus, niſi uos celer
rime in mediũ cõſulitis) actũ de nobis, actũ
de imperio, actũ principes de religione pu
tem. Quare uos peruelim integra adhuc re
quid fieri oporteat decernere. Altera peri-
culi pars intra Germaniã nobis obuerſatur
magnũ & ipſum malũ. Quod cum manife
ſtius ſit, quã ut oratiõe explicari uelit, pau-
cis tactũ mittã, ſi uos prius monuero, ut illã
tertio ab hinc anno apud Vuyrtenbergẽ.
ortã cõiurationem, in memoriã reuocetis.
Quæ cum ex eadem cauſſa, qua nunc quo-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

rundã animi incitantur prouenerit, ac uni-
us non ita magni territorij fuerit, & tamen
ingentem omnibus metum pepererit, quid
futurum putatis, si (quod deus prohibeat)
egẽtes isti, quæ p magna undiq; turba est,
rerum penuriam conquerẽtes, non esse bel
lum clamantes, uestram principes desidiã
accusantes, rerum gubernacula contumeli
ose criminantes, inconsulta plebs, furiosa
multitudo, insanũ uulg⁹, si tales inquã, ista
ex caussa, sic incitati, ad aliquã coniunctio-
nem, illud, quod diu iam agitant, consilium
perduxerunt, quam cladem, quas strages,
quam uastitatẽ præsumere licet? Profecto
non cum solis Turcis bellũ nobis est. Quan
quam si uos uultis, cũ solis. Nam quod nos
hic urget periculũ, si hostibus obuertamus,
omnem semel metum, omnem discriminis
suspicionem è medio sustulerimus. Quæ
cum ita sint, ac uos abunde intellexisse pu-
tem, quàm sit necessarium hoc bellum,
quàm coactum. Deinde quales geren-
di occasiones. Nunc in id intendite quod se
cundo loco proposui, quo consilio rem pul
cherrimam aggredi liceat. Quod sit remo-
uendum obstaculum. Quàm è medio tolle
re

re oporteat difficultatẽ. Deniq; ad hanc ex
peditionem quid requiratur. Et quomodo
quidem possit hoc bellũ facile geri, duabus
præsertim in rebus uersatur, Communi cõ
cordia, & ut unanimiter imperatori pareat
Germania. Nam quod tertio loco quærat
aliquis, unde commeatus suppetat, minus
sollicite ago, certus si hæc duo, quandoqui-
dem ea maxime à uobis desiderantur, præ-
stiteritis, non defuturum in alijs consilium.
Quo sic habente, Cõsiderate oro ac perpen
dite, quàm nullo negotio, quãtis bonis fun
damenta iacere liceat. Qualia sunt enim il-
la quæ uos dissidere faciunt? Nonne qui ue
strum maxime iniuria se affectos uolũt, ali-
quid de finibus sibi suis detractũ querũtur.
Atq; hac ferè caussa potior ac maior nulla
est. Reliquæ uiles, contemnendæ, & quæ ni
hil momenti habeant, quod in magni uiri
animum cadere dignum sit. Nimirum inu-
tili ambitione uos ab amicitia, ac mutua ca
ritate abstrahente. Nam ut ista præclara di-
catis, ac ferro & igni persequenda putetis,
quod aliquis prætexit ius sibi suum detra-
ctum, in suam ditionem concessum. Quod
alius arguitur temere se rebus immiscuisse
alie-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

alienis, alius turbatas sibi possessiones clamet, pulsatum uillicũ, ac homuncioni uillam quam nisi ulcisci ipse ultro cupiat, ille ne queratur quidem, ut inquam huiusmodi præclara sint, & ob ea uindicanda cælum terræ uos miscere conueniat, hæc quo modo ferentur diutius, ob præreptum inanem titulum, ob superiorem petitum in cõsessu locum, ob aliquod arrogantius prolatum uerbũ, ob ea quæ ex stemmatum iactatione oritur offensionẽ, omnia ferociter agi? omnia hostiliter? omnia crudeliter? Audite me igitur nõ inutiliter monentẽ, nec penitus ignarũ, de uobis Germaniæ uulgus qd sentiat, quando quidẽ audio quid loquatur. Sic passim aiũt. Ferre possumus ut nobis imperẽt isti, ut nos cõminuãt, ut destruant, ferre nõ poterimus. Aliquãdo quosdã petemus fõtes, unde ista emanãt exitia. Aliquãdo cõtra morbida capita, unde isti descendũt pestilẽtes morbi, ui ac uiolentia insurgemus. Quãdoquidẽ pereundũ est, mali solatiũ erit, unà cũ his q perditiõis causſa fuerũt, perire. Hæc illi quidẽ loquunt, ac uereor nequi sint, qui iã facere q̃q; si possint, uelint, q̃ in uos durius cõsulant, qui ad ultima

ma adspirent. Quãobrem tempus est principes, internas componere lites, ac penitus extinguere, & contra Turcas hac animaduersa occasione, alacriter nos inuadẽtes aliquid aggredi. Tempus est inquã, cõcorditer mutua nos ope tueri, ac imminentẽ nobis pernicieẽ propulsare, ne ad extremã acti necessitatẽ, non ita quò eamus, sed quomodo maneamus quærere oporteat. Id est nõ consulere, quem aliquẽ bello impetamus, sed quemadmodũ misere afflicti, ac ad ultima coacti, salutẽ inueniamus. In summa, tempus est aduersus eum, qui postquã maximã imperij partem nobis ademit, nũc uitam petit, ac uniuersæ Germaniæ excidiũ molit, experiri, facile hoc fiet, si uoletis. Ac nisi hæc sint impedimẽto, nostro etiã cõmodo, nostra laude, ac gloria fiet. Cũ possitis igit minimo negotio maxĩe uobis, maxime oĩbus, pdesse, quæso in cõmunem redite pacẽ, ac istã tot bona secũ afferentẽ concordiam amplectimini. Quæ ut cognoscatis, quàm uos deceat, credo mecũ sentitis, nusquam magis conuenire tranquillitatem esse, ac mutuam uigere dilectionem quàm inter affines & cognatos primum, deinde,

 ciues

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ciues etiã & populares. At tota Germania, ut neque ciuitatem intueamini, neq; popularitatis respectu ab illis pestilẽtibus discordijs abducamini, quàm lata est, quàm ampla, ac populosa, una quædam semper affinitas fuit, una cognatio. Sic compertum est enim indigetes esse Germanos, nec ullam aliquando exterarum nationum, mutandi domicilij causſa, hunc immigrasse. Et sunt qui ab hoc Germaniæ nomen à Latinis inditum putent, ut Germani quasi fratres dicantur. Quicquid est, unanimi inter historicos sensu conuenit, semper hanc nationem sibi constitisse, ac ab se pependisse, ex séque propagatam, neq; unquam externarũ gentium permixtione infectam. Quæ puritas, quæ germanitas, apud nullos, qui quidem cogniti sunt, populos, ita conseruata est, ut non aliquando res simul ac homines mutarentur. Cui rei documẽto esse possunt, finitimi maxime nostri. In Pannonias transierunt Hunni, & Scythæ. In Sarmatiam Gethæ & Daci. Ex nostris uero, ut nunc, hominum olim multitudine, terræ fœcunditatẽ superante, migrauerunt aliqui in Gallias, & multi ac sæpe migrauerunt, alij obtinuerunt

runt Hispaniarum partem. Lãgobardi nostrum & ipsi genus, non pessimã Italiæ portionem, pulsis qui incolebant, habitandam acceperunt. Saxones & Scoti Britanniam. Vindelici, Sueui & Norici, quicquid iuxta Athesim ad Tridentum usq; est. Tum maiorem Illyrici partem, & quæ in illis Alpibus incoli poterant. Præterea in Italiam trã sierunt Græci & Galli, rursumq; in Græciã Galli. In septentrione uero, quantum terrarum in ipsam usque Scythiam nobis accreuit, ac à nostris incolitur hominibus? Tam uarie in propinquo mutantibus se rebus, una hæc natio, qualis ab initio fuit, ita mansit, ut hodie ultimus quisq; ad primum aliquem referre possit suam, si uelit, originẽ. Nunquam enim apud nos consederunt exteri. Nunquam alicuius nationis hûc se minuit superfluitas. Verũ ut obtinuimus, nequis nobis externus imperaret, ita factũ ne qua aliunde iactata gens, hic sedes figeret, hic domicilium locaret. Adeo, ut perraro etiam externa sibi connubia maiores uestri principes, quo ne illa uitiaretur Germanitas, admiserint. Quæ cum proposita uobis habeatis, operam non dabitis, ut qui hanc à

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

rerum primordio coniunctionem in hoc usque tempus deduxistis, semper ciues, semp populares, immo semper cognati, semper fratres, domesticæ concordiæ præsidio, nõ solum ab exteris tuti, sed orbi etiam terrarũ formidabiles, sitis? Aut siquid antehac erratum est, quod mutari non potest, compẽsari potest, ac resarciri, nunc in magna rerum necessitate, non omnibus depositis passim simultatibus, offensis, ac inimicitijs, unanimi consensu Turcis (qui si hæc desit, quam ex uestra dissensione operiuntur, occasio, frustra in nos impetũ fecerint) obsistetis? Sed ut nulli sint Turcæ ut nullus aliũde metus, tamen ipsi Germaniæ opus est concordia principũ. Quã nisi statim obtinuerit, suis ipsa peritura uiribus est. Atque hoc quis non sentit, qui modo uidet, uestrũ quotidie aliquos friuolis ex caussis, mutuas incursiones facere? pecora abigere? uillas ac uicos exurere? agros populari? segetes obterere? finitima quæq; uastare reddere? Iam etiam urbes obsidere ac expugnare & quasi Turcarum regiam cœperint, sic intra Germaniæ nonnunquã oppida igni ac ferro grassari? Nec à me tamẽ dici ista, quasi omes uos traham

ham in hanc culpã putetis, aut de omnibus sit hæc fama. Id q̃d semel præfatũ esse satis uolo. Oẽmino sunt qui hæc faciãt aliqui. Et qui (sed uenia dicto sit) discordijs ac seditionibus, miro studio, & apposita diligentia dant operam. Qui rapiunt, ac diripiũt. Per quos fit, ut, quod iste MAXIMILIANVS summo conatu prohibere studet, ne unquã latrocinijs non abundet Germania, ut deuastetur patria ac cõminuatur. Vt trãquillũ sit hic nihil, omnia turbis ac tumultibus plena. Quam indignitatẽ si qui exteri inueherẽt, parati essemus atrociter ulcisci. Nunc cum his authoribus destruamur, qui bus defensoribus tutos esse oportuit, continemus nos quidem, sed tamẽ nonnihil sæpe per impatientiã mussitant, quibus liberior est natura. Atq; aliquẽ nonnũquã exclamare audim⁹. Istud uero est ouili lupos præfici, capro uineam, capro hortos committi. Quosdam his atrociora. Quæ cum eò tendant, ut nisi uos istum emendetis statũ, à uestris uobis periculũ sit, desinite tandem inuicem uos collidere. Desinite nihili cõtentionibus Germaniam perdere. Atq; hic nisi me auditis, uos inquam qui hæc facitis,

nisi

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

niſi me auditis, uereor ne aliqd ſe indignū uideat hæc natio. Sed audite quæſo, ac in uiam redite. Et niſi mox omnia uobiſcum rue re uultis, aliquādo reip. oculos ac manus admouete. Nam ubi (quod deus prohibeat) in illam uulgi ſeceſſionem res inciderit diſcrimen nō erit, nec ratio habebitur, quātum quiſq; aut omnino quis nocuerit, uel in quem experienda ultio ſit. Cum nocentibus innocentes petentur, & nullius habita ratione, per inſaniā paſſim ſæuietur. Id q̄d cauere uos oportet, ac in publicum conſulere, & ad ingratiam reditum hortari, ac inuicem aliquid concedere. Quod ſi adeo neceſſe non eſſet etiam, magna tamen cum omniū utilitate, ueſtra laude fieret. Quid ni? Cum nefas ſit rem priuatam publica potiorē ducere, ac ueſtra diſſidia huiuſmodi ſint, ut domeſtica cuiuſq; aut inanem etiam ambitionē referāt, interim quicquid ex quauis parte perit, publico pereat, quicquid uni detrahitur, omnibus detrahatur, Ita eritis inuidia excæcati, ira immutati, ambitione peruerſi, aut ita laudis ac bonæ opinionis contemptores eritis, ut non aliquādo ſentiatis quid uos deceat? Et decet uos ob publicam utilita

utilitatem, ob commune bonum, domeſticas deponere ſimultates, omnem inter uos abijcere offenſarum recordationem, nulli ſuā inuidere fortunam, inteſtinam pacem accerſere, publicam concordiam amplecti, multa inuicem condonare, multa remittere. Videtis eos qui multa alijs concedunt etiam de ſuo, & qui nonnunquam prece ac pretio pacem emūt, plurimum interim augeri, plurimum diteſcere. Hoc exemplo, ut publicis cōſultum ſit, priuata contemnite. Quanquam quo conſilio, ſua cuiuſq; magis florebunt, magis aucta ac amplificata erunt, quàm ſi publicis ſtudeatis omnes? Nonne ueſtrum nemo eſt, qui alij noceat, quàm ſibi prius ipſe nocuerit? Ita nihil fructus cum habeant ueſtræ contētiones, plurimum calamitatis ac miſeriæ afferunt, non nunquam plus his, qui contumacius bello ſtudent. Si igitur non ſolum non accreſcit inde uobis aliquid, ſed decreſcit etiam nimium, & ſi, quod Germania perit, omnis in uos culpa reijcitur, quæſo tandem reſipiſcite. Vnius arboris rami eſtis, unius corporis membra. Patiemini nobilem ſtipitem concutiētibus ſe inuicem ramis ſuo nudari honore

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

nore ſuis priuari fructibus? Probabitis ſi in egregio corpore mutuo conflictu intereant membra? Quid aliud ſibi enim uult iſtud ueſtrum diſſidium, quàm ſi manus manui, pes pedi, aut caput uentri bellū indicat, uel in illa arbore, ſi ramus ramum inuadat ac abrumpat, ut arbor truncus ſit, ut corpus cadauer? Quæſo illius mementote Menenij Agrippæ Romani, beneficio hiſtoricorum non incogniti uobis Apologi. Dixi iam ſemel ac iterū, q̄d uni ueſtrū aufertur oīibus auferť. Singulorū malū, cōmune malū eſt. Próinde ut audaciusloquar, deſinite inutiliter diſceptantes publicū minuere bonū. Deſinite inter uos rixantes uexare Germaniā, perniciem inferre patriæ. In ſumma deſinite in cauſſa eſſe ut pereant Chriſtiani. Iam hoc niſi facitis, niſi huic paretis monitioni (neq; eī meo nomine dico, uno iſto omnium Germanorum ad uos clamore perferri credite) niſi nos quorū membrorum capita eſtis affligere ac perdere deſinitis (dico uenia ut prius ueſtra, & illis dico, qui huiuſmodi factorum conſcij ſibi ſunt) uidebitis contra ſuum aliquando caput quaſdam manus, quoſdam inſurgere pedes. Et tunc uos quidem

quidē tanti mali authores, quod excitaſtis, ueſtra ruina aletis incendium, ac ſimul ipſi conflagrabitis. Vtinam hic aures ueſtras, neſcio, qua iam olim cæra, quo bitumine obthuratas, pio hortatu penetrem. Fortiſſimi uiri, nobiliſſimi principes, ne intereat Germania, ac in ipſa uos Germania, ne res Chriſtiana funditus ruat, ac ei uos ruinæ cauſſam præſtetis, quæſo deponite ſimultates iſtas, quæ uos publico inuoluunt odio. Iſtas coërcete iras, quæ furoris cauſſa uulgo ſunt. Ambitionem conſtringite, quæ in cōmune expatiatur malum. Compeſcite in teſtina bella, ac iſtos intra patriam ne alite tumultus. Aut ſi libet bellū gerere, & quieſcere non libet, ſi animus iraſci, litigare, præliari, tumultuare, atq; adeo inſanire ſi animus geſtit, cauſſa eſt, occaſio eſt, ut honeſtiſſime poſitis, ut ueſtro, ut cōmuni totius patriæ, ut omnium Chriſtianorum commodo illam irarum ac ſimultatum tot iam annos confluentem in uos lernam, eluatis. Foras enim iſta euomere conuenit. Quod niſi facitis, & intra uos graſſandi finem facitis, non feret populus Germanus, qui ſic imminuitur, ſic affligitur, ſic peſſundatur.

Non

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Non feret inquam, sed uolet suum incommodum, quandoquidem hinc prodijt, uestro resarcire malo, & timeo ne maxio malo. At fingite mitius consulturam inconsultam plebem, ac siqua in uos coniuratio moueatur, si quis tumultus insurgat, fore, ut ad conditiones adigamini, fore, ut quædã qui busdã morbis medelæ apponãtur. Tamen amarulentum erit hoc remedium, mordax & doloris plena medicina. Quando igitur per uosmetipsos conualescere uobis licet, ac secum habet quisque medicinam, ut non opus sit aliunde cum dolore aut molestia accipere, ut consultum sit uobis, in publicum consulite. Vt uos seruetis, nostri curam agite. Maxime uos petet, ac acerbissime feriet, unde, unde illa ruat tempestas, illa decidat procella. Quod si nullo publico malo uestra essent dissidia, tamen quia turpe est, inter Germanos externo lacessitos bello, ciuiles esse discordias, intestinos excitari ac ali tumultus, ne committite, ut à uobis publica prodijsse turpitudo putetur. Nam si turpia sunt hæc, quacunq; ex caussa, aut cuius cuius ui aio proueniant, quãto turpiora cẽsenda sunt, ubi à Germaniæ principatu, atque

que à nobili illius splẽdidi corporis capite, quàm si aliunde descendant? Nullus magis deformat, quàm qui faciẽ inuasit morbus. Ne mihi irascimini, ne molestius ferte, sed ciuiliter accipite, in uobis quæ insunt uitia, maxime uos dedecent, quandoquidẽ isto censemur capite, ab hac spectamur facie. Ergo igitur resipiscite, ac ne oẽs pereamus, uos seruate. Conualescite capita, ne omnia uniuersim cõmoriantur membra, ac illud ne intereat corpus. Vos boni ac mali oẽs fontes & origo, alio iram, alio discordiam, ac lites, In nos pacem spargite, in nos quietem ac mutuam dilectionem emittite. Donec enim istis uitijs operam datis, omnes sibi licere putabunt, uim inferre, iniuria pulsare, aliena rapere, Atque hinc mutuæ direptiones, latrocinia, cædes & ò patria nihil in Germania fidum, nihil tutum. Vbi locus est ad quendam quasi priuatum meum uestra uenia, dolorem descendere. Male audimus à quibusdam equites Germani, in raptores exclamantibus. Non patrocinabor crimini, à quo longissime semper abfui, à quo abhorrui, quod detestor. Illos tamen quiqui sunt nõ patiar alijs molestos esse, &

 festu-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

festucæ quæstionem mouere, priusquã de crimínis causſa, & illa in oculo ſuo trabe pertractatũ fuerit. Quíd dícam? Multis certe uerbis hæc agenda cauſſa erat, ſed dícã breuiter. Quía ex príncipíbus ſunt, qui rapiũt, quídam (quo alío enim uerbo utar in re tali) qui rapiunt ínquam, atq; in íllis nos exercent rapínis, & quía in alíorum ínuídia, alíj ad latrocínia conuíuent ac alunt ípſi latrones, deínde quía non geritur bellũ foris, ut ſit quo ſe multi egentes ſuſtíneant, quoníamq; nonnunquã nobis quoq; peruim auferunt potentíores, quoníam íſta ínquã fiunt, & docemur & cogímur latrocínari. Atque íccírco mínus erramus nos, quía ex emplo erramus. E uobis íſtiuſmodi cauſſa malís prouenít, huíc íncendío fomentũ ſuppetit. Quod ſi detraxeritis, omnia cõfeſtím ſana erunt, omía íntegra. Penes uos eſt, ſalua omnía uelítis, an perditum ípſos uos íre íuuet. Sed quís perdítioní modus? Quín redítis ín communem gratíam, ne fruſtra íle monuerít, qui díxit, Cõcordía paruas res creſcere, diſcordía magnas facíle dílabí. Non hæ ſunt uobis írarum cauſſæ, quæ nõ uel uno quopíam amíco colloquío tolli poſſint.

ſint. Quædã ut díxi ínanis ambítioeſt, quæ uos dirímit. Cui quæſo uel ad tempus reſíſtite. Magni eſt animí ímperare affectíbus, ac ratíonis ductu agí, nec ferrí cupíditatum raptu. Erígite uos, ac altíus rem ínſpícíte. Níhil tale ínuenietis, ſí uel ex uoto íllí ambitiõí reſpondeat deus, aut fortuna, q̃d cum huíus concordíæ bono conferendum ſit. Díxi unius corporis membra eſſe uos. Date operã ſínguli, ne quíd à quouís morbí ín uníuerſum ꝓficíſcatur. Atq; íbi ambítioſos eſſe uos maxíme uelím. Quíd ſalubrius eẽ huíc ímperío, íd eſt corpori noſtro, quàm ſí uos ut príncípalía mẽbra, círca cõmunís ſalutís curam ad æmulatíonem uſq; contendatís? Et faxit deus O P T. MAX. ut íſto uos alíquãdo teneri ſtudío uídeam. Tunc ſaneſcent enim quíbus uos morbum índuxíſtis. Tunc íſta ſibi conſtabit reſp. Videtís humanũ corpus ut laboret, níſí quodq; membrũ ſuum faciat offícium? Sic ín ímperío eſt, cuius uos conſílium ac ſenatus eſtis, qui níſi recte conſulatís, íam íſta ſoluetur compago, ad quam conſeruandam, opus eſt ſumma coníunctione, quã, oro, omnes appetite, omnes accípite.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Humani quoq; habitudo corporis ex rebus constat maxime discordibus, sed quæ coniunctionem patiũtur. Qualis enim temperatura ex humido & ſicco? Rursumq; frigidum & calidum quã apte ibi conuenerũt? Atque hoc natura dedit, quam quia beſtiæ quoq; rationis inopes ſequuntur ducẽ, agite aliquid hominibus dignum, nedum principibus, uſurpate. Vel in odium Turcarũ, quibus iſta diſſenſio uſui maxime eſt, conuenire uos iuuerit. Profecto enim ut diſſidentibus uobis magno illi fruuntur cõmodo, ita non ignorant quid ſe conſequatur, ſi quando uos deus aliquis cõiunxerit. Quã apte igitur in hos contulerimus, hanc concertationẽ, hos tumultus. Atq; ita nos Chriſtus amet, ut hoc conſilio, totam illam barbarorum colluuionem peſſum dederimus. Nam ſi me auditis, neq; contemni à uobis Turcas uolo, neq; timeri, conſcius mihi qd poſſit Germania, ſi uelit experiri, ac uiribus uti ſuis. Sed opus eſt ſobrietate, Opus eſt conſilio, Opus aſſiduitate. Tot iam annos contra Turcas mouemus, ſed quia nullo cõſilio, nulla ratiõe, nuſquam promouemus. Quippe dum nos cruces ſuffigimus, ac uiritim

ritim bello ſumptus colligimus, dum exercitum paramus, dum ambitioſe, quis terra mariq; copias ductitet, quærimus, dum in mediis illis conſultationibus ad priuatas cõtentiones, ac domeſticas diſcordias, & illas friuolas deſcendim⁹ lites, Interea hoſtis fretus conſilio opibuſq; ſuis, noſtra uero uſus deſidia, ex Aſia in Europam, iam ex utraq; in Africam tranſijt. Sed bene agitur. Salua nobis res eſt. Conſiſtet enim. Iamq;, tot rite peractis, quieſcet. O conſiliũ, O prouidentiam. Non quieſcet, odit enim tranquilla omnia, non conſiſtet, nulla enim fortuna cõtentus eſt. Non fert otium illa natura, non fert pacem. Si ferre poſſet, ante tuliſſet, quãdo non erant tot opprimendi nos occaſiones. Iam certum illi eſt, inteſtinis nos diſtractos tumultibus inuadere. Iam ſperat totã in nobis abſoluere Tragœdiam, ac pulcherrimis cœptis & iam ultra mediũ quoq; perductis, colophonem imponere, ac oẽ tandem abſoluere negotium. Niſi adhuc dubitatis, quos ſpiritus agat, ille tot nationũ uictor iuuenis, tam numeroſis copijs, tãto auro, tam paratis omnibus contra nos inſtructus. Sed ut ille magnifice omnia, quædam

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

etiam non prudentissime sibi proponit, ita si per uos licet, statim omne à nobis periculũ depellemus. Magno fateor negotio euellitur annosa arbor, & quæ iam altissime suas fixit radices, euellitur tamen. Sic Turcæ quanquam latissime imperant, ac in omnes necessitates abunde instructum exercitum ducunt, uincibiles tamen sunt. Et nisi me omnia fallant, non difficulter etiã, modo cõcordes eamus, modo inter nos haud disceptemus. Id quod in uobis quia situ est, præstate, ne uictoriam impedite principes pulcherrimam, fructuosissimam, sanctissimã. Vestra potissimum caussa agitur, uestra existimatio, uestra dignitas, quam quæso defendite ac conseruate. Nemo fortis dignitatem nisi cum uita simul amittit. Et uidetis uulgo infames, qui existimationem neglexisse deprehensi sunt. Quæ uestra fortuna est, prospicere debetis, ne quid in uos sinistri rumoris congruat. Et prospicite ò principes. Remittite inuicem iniurias, condonate offensas. Præstet publica utilitas priuato commodo. Ne finite ob pauxillum domesticæ iacturæ, si modo iactura inest, tantum publicũ impediri bonũ. Recordamini uos Ro-

Romanis successisse principibus, nimirũ Romanum penes quos imperiũ est. At cõsueuerunt illi, non sic ab hoste lacessiti, toties à suis rogati, bellum gerere, Statim accepta iniuria consueuerunt, & sæpe prius quã plebi auditu esset hostis nomẽ. Quum surdis uobis tot iam annos, eandem cantilenam occentet populus Germanus, Atque hi quanti quanti fuerunt, à nostris maioribus bellum inferentes, strẽnue repulsi sunt, ac armis petiti etiam, & ut historiæ memorant, in sua Italia petiti, ac superati. In hoc rerum fastigio cum sitis collocati, his maioribus progeniti, tot annos patimini, omnes domi ac foris homines, quibus auxiliũ à uobis nullũ est, quia labentibus rebus non succurritis, quia uestros, quia imperium, quia patriam ac religionẽ negligitis, uestrã uobis opprobrare desidiam? uestrã ignauiã? Præter dignitatem est ista uos audire (sed audietis, donec non illã ueterẽ deletis maculam) quæ ut uos audire possitis nos nõ poterim? Creditis em̃ nõ molestissimũ nobis accidere, si quis apud exteros, uestra nobis uitia, id quod frequẽter cõtingit, obiiciat? Quàm inuitus namque audiui in Italia, Tales

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

nunc habet Germania principes? Et sciebãt illi quæ hic agerẽtur oñia, ac penitus quo modo tota se haberet Germania. Quæ conuiuia, qui lusus, quæ & quàm securæ cõpotationes. Tum si quando in cõsilium coiremus, quàm id præpostere ageremus, ijdem illi compertum habebant. Erubui, quando quidem ut erant agnoui. Ita res habet enim In ludis alacres sumus, ubi seria tractanda, desidemus, ac refugimus. In rebus non necessarijs egregie exercemur, ubi seruanda quæ imperij sunt, ut ne dicam illud (quod nemini uestrum curæ hactenus fuit) augenda, ubi defensanda religio, propugnãda patria, nihil studij, nihil operæ conspicitur. Ita semper inanis nostra est fortitudo, inutilis uigor, ut nos exteri athletas esse bonos concedant, strennuos bellatores usque negent. Quanquam ut iterum uobis aures uellam, nulla ibi militum culpa est, plurima ducũ. Robustissima est per Germaniam iuuẽtus, ingẽtes animi ac ueræ gloriæ auidi. Nemo præit, nemo ducit. Sic iste perit uigor, ista languescit uirtus, ac ipsa se extinguit, in obscuro mitescens ardentissima maximarum rerum gerendarum cupiditas. Proinde qui iucun-

iucũda hactenus ædidistis spectacula, iam etiam utilia ac necessaria ædite. Ac illas in Turcarum pectora serio cõfringite hastas, quibus in ioco & ludis mutua incursiõe usi estis, bello quidẽ spectaculo, sed nullo usu. Eodem negotio decus parabitis ac gloriam accersetis quo inanem hactenus plausum captastis. Delectãt ista quidem, & à nostris maioribus inuenta sunt pugnæ præludia. At uos quamdiu præluditis? aut quãdo satis exerciti estis, ut aliquãdo pugnemus ad uersum inimicos? Petitur à uobis fructus. Nam quæ ad uoluptatem pertinent, abunde iam tulimus. Miscete ista, ne semper ludat, semper iocetur Germania, sed aliquando sui similis fiat. Delectant cibi qui dulces sunt, ijdem salubres, simul iuuant etiam. A uiris non magni fiunt unguenta quæ olent tantum, nisi & salutare quid afferant. Contemnẽdæ plurimum sunt uires uestræ si exercendis lusibus tantum, non etiam tractãdis serijs uigẽt. Ac parum gratiæ habendũ naturæ, si ludicris istas, præuauit dotes. Sed non uoluit illa uos ludere, aut tantum ludere, maximas res gerere uoluit. Et iccirco istam dedit, inter omnes mundi nationes,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ſpecioſiſſimam ac in omne robur compoſi
tiſſimam membrorum habitudinem. Ob
quod uos beneficiũ gratos erga illã eſſe de-
cet, agentes aliquãdo aliquid uobis dignũ.
Cur em̃ iſta fortia brachia ludere uidemus,
cum Turcis luctari nõ uidemus? Cur tot ar
morum genera, quibus inueniendis unice
Germanorum pollent ingenia, in circo &
theatro ſpectamus, contra Turcas non ſpe
ctamus? Atuenãdi etiam ſtudio tenemur.
Propius iſte quidem ad uirtutis laudem ac
cedit labor. Sed nõ hoc iſta ſibi tempus ſpe
ctacula poſcit, Autnon totumin hoc æuum
conſumere oportet. Nam dum nos ſyluas
peragramus, Turcæ regna petunt. Dũ nos
apros & ceruos, illi urbes ac arces illaque
ant. Et ut intelligatis, quãto præſtantiores
nobis Turcæ uenatores ſint, dũ nos imbel-
les lepores, fugaces damas inſequimur, illi
ampliſſima ac opulentiſſima interim Aſiæ
regna ceperunt, Africæ laqueũ induerunt,
Magnam Europæ partem irretitam tenent.
Audemus cum iſtac uenatione noſtra con-
ferre ſtudia? Audemus fructuoſo iſti ludo
ſteriles noſtros comparare labores? Turcæ
bella gerunt nos ludimus. Turcæ regnant,
nos

nos cum feris conflictamur. Turcæ trium-
phant, nos conuiuia agimus. Ecquis luden
di modus? ignauiæ, uanitatis ac deſidiæ fi-
nis? Quanquã utinam iſta qualiacunq; fũt
potius ageremus, quàm quæ pauloante di
xi, quibus in exitiũ Germaniæ exercemur,
quando direptionibus operã damus, quan
do incendijs, deuaſtatione ac cædibus inui
cem nos cõſumimus. Nam ut nunc ſunt ſtu
dia, aut nunquam, aut præpoſtere fortes ſu
mus. Et tunc quidem animi nobis tument,
uires oſtentãtur, cum Germani Germanos
perdimus, Sed quanto magis oportuit per
petuo otiari, quàm ſic obire negotiũ? An-
nis ſuperioribus deuaſtata eſt Bauaria, Af-
flictæ, Brabantia, Geldria, Friſia, & Holan
dia, atq; in his patriæ cladibus inuenti ſũt,
qui gloriam quoq; affectarent. Quaſi uero
magnificum ſit, patriam uexare, Germani
am inteſtinis ac ciuilibus bellis inuoluere.
Et multi ſic putabãt. Adeo ueram gloriam
non ſentit hoc tempore Germania. Et ſimi
les mihi uidentur iſtiuſmodi affectus, qui
buſdam cibis, qui ut perhibent medici, nul
las corporis partes neque augent neq; con
ſeruant, uentri modo inflationem faciunt.
Nam

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Nam quidã sunt homines, qui ut nulla honestæ laudis cupiditate tenentur, ita circa res friuolas & inanes ambitiosi sunt, illis ignauis canibus similes, q domi aduersum cicures audẽt, in sylua ne leporem quidem allatrant. Nam ubi nefas est, gloriam affectant, ubi decus, ibi uero obdormiscunt. At magnifice de his loquuntur alij. Et adulationis studio, Arma uirumq; canunt, & inuictos prædicant. Quos ego iubeo ista abstinere magnificentia. Stultum est enim antequam his usus sis, arma iactare, uires ostentare, ac inanes proflare fumos. Cerui quoq; cum cornua habeant, & uelocitate polleãt, nihilominus à minutis expugnãtur bestijs. Nunquam nos sic timebũt Turcæ. Res em magnas sciunt consilijs geri, sciunt concordia & consensu, ac erga duces obsequẽtia. Quæ donec à nobis absunt, desinite ullam putare tam imbellem nationem, quæ nos timeat, immo uero, quæ non aliquando oppugnare audeat. Neq; tamen dubito princi pes maxima interim uobis aliquos promittere, ut simile quiddam contingat ijs, quæ in somnijs uidemus. Vt enim maxime distantia, breuissimo ibi momẽto coniuncta habe-

habemus, neq; ullam locorum aut temporum differentiam spectamus, ita illos credo in medijs istis cõpotationibus, in conuiuijs ac choreis, aut si quando robustius iocãtur, in uenationibus subigere Turcas. Asiam diripere, Syriam ac Iudæam in potestatem redigere. Nec moram ibi ullam, aut regionum longinquitatem, uel diuturnam nauigationem, ac maxima itinera, aut plurima terra mariq; discrimina, & quæ obeunda sunt pericula, in rationem uocare. Sed quõ eos leuissimus quisq; mentis flatus adigit, eò omnia colligere. Inde omnia in spem ponere. Verum nihil ad rem. Quandoquidẽ non à stertentibus uinci posse creditur, qui uigilantes quoque oppressit. Nec forte ut ebrij superent, à quo sobrij uicti sunt. Aut à uenatoribus ut debelletur, qui bellatores cõtriuit. Deniq; quis sperare audet eos, qui leui quadam mentis agitatiõe, ab infimis ad summa transuolant, atq; è terra statim cælũ contingunt, rursumq; ubi uolunt, inde hûc demigrant, id est, nihil prouide, nihil ex ratione, sed omnia stupide proponẽtes, illud facturos, quod acutissimæ ingenijs nationes, maxima præditæ sapientia gentes, sum-

ma

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ma industria atq; optimis consilijs non potuerunt? Adeo nobis consilio opus esse puto. Qui cũ uidemus eos qui in tenebris, aut qui oculis capti errant, si quando pulsati ab aliquo fuerint, in incertum manus porrigere, ac impetu ferri, sed nihil agere, nobis aliquid pollicemur, quod nulla prius ratione concepimus? nullo prospeximus consilio? nulla agitauimus prouidẽtia? Quid, quod omnia pœnè à nobis peruerse agi uideo? in cõuiuijs bellica tractamus negotia. Vbi (ut nunc) de bello consultandi tempus, ludicra oẽia exercemus. Quis nostrum enim, cũ uocati simus ut de bello consultemus, non conuiuia hic agit? aleam ludit? aut strẽnue nonnunquam bibit? Atq; hæc cum in nobis spectẽ, aliquid mihi polliceri debeo feliciter hoc bello cessurum, etiã si ab istis moribus ne latum quidem digitum discesserimus? Sperare licet, fore ut nos deus respiciat. In istis certe consilijs, ut nunc sunt, si fiduciã ponimus, funditus perijmus. Perijmus inquam. Quid ratiõis enim, quid sanitatis inest? Ac eorum omnis ibi culpa est, à quibus pernicioſum hoc prodit exemplum. Quid ni? Quorum maxima de his cura esse de-

se debuit, hi re pœnè perdita, securi agunt. Hi maxime seria, in leuissimum conuertũt lusum. Ac ubi arma tractãda sunt, ibi inter pocula nocturni diurniq; sedent, & interim Asiaticos exercitus contemnere audent, ac nobis istas ostẽdunt imagines, magna quidem ornamenta, sed maiorum o principes. Quippe nullo iure uirtus hæreditaria fit. At si quis fuerit, qui strẽnue aliquid ipse fecerit, omnia fauoris plena inueniet, omnia laudis, Nam frustra domi stemmata seruãt, qui nullo foris præclaro facinore nobilitatem asserunt. Quanquam est honor uetustati generis, sed spe quadam in nobiles cõiecta, ut progenitoribus suis fiant similes. Quod nisi contendunt nihil magno peretitulis, nihil nominibus diutius mouebuntur homines. Nec iccirco magnus quisque putabitur, quia aurum habeat, quia purpura uestiatur, quia satellitibus stipet. Foris ista uobis adsunt, & cũ antiquis illis colossis cõmunia. Nam & illi quia uasti, & artificio exculti, foris speciosi sũt, intus sordibus ac uastitate deformes. Virtute opus est q claritudinem affectãt, hac duce eminere licet,

&

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

& egregiam de se famam ad posteros trans-
mittere. At quæ in summis hominibus ma
ior uirtus, quàm pro suis, pro imperio, pro
patria, pro religione, ac dijs immortalibus
sollicitudinem gereret? Porrò priuatam spe
ctare utilitatẽ pusilli est, & à magnis rebus,
longe absentis animi. Quæ nõ dubito prin
cipes quorsum pertineãt quin intelligatis.
Custodiam uobis imperij, custodiam orbis
dij commiserunt. Canes imitamini, Nam
& illi pro salute ouium anxie excubant, de
se nihil magnopere solliciti. In omniũ ocu-
lis uos constituit fortuna. Ad commune ue
stri spectaculum mundus conuenit. At ne-
mo est quem amemus, nisi amabilem se ge-
rat. Hoc est, nisi aliquod in eo emineat ali-
cuius uirtutis insigne. Ac tantus quisq; cen-
setur, quantum se moribus ac animo osten-
dit, non quantum generis antiquitas pro-
bat. Necq; id ab re, Nam & uasa, an integra
sint, infuso liquore patet. Vos quales sitis,
isto imposito onere cognoscimus. Ista com
missa cura spectamus. Magnus nemo est,
qui nõ animi uirtutibus excellit. Qui à for-
tuna euehuntur, eorũ bona, nõ aliter, quàm
oceanus, eunt ac redeunt. Videtis istos, qui
bus

bus uos cõtuli, colossos, si male librati sint,
corruere. Nihilomagis uos, nisi ab animo
uestra pendeat magnitudo consistetis. Vni
ca istiusmodi molis bases, uirtus est. Atque
hæc ueram fulcit magnitudinem. In hãc ue
ra nobilitas radices agit, quasubmota, quic
quid reliquum est corruit, ac omnis repen-
te extincta est claritas. Imperitorum oculi
uestes, ac reliquum extra ornatũ probant,
qui sapiunt non perinde iudicant. Nam hi
membrorum compaginem, & corporis ha
bitudinem spectãt. Sic ea quæ à fortuna ad
sunt, non mirantur, nisi quibus nullum est
iudicium. Nam prudentes ab animo æsti-
mant. Iterum, formas qui spectãt, nuda pe-
tunt corpora. Similiter de uobis qui senten
tiam ferunt, non ex istis uos fortunæ indu-
mentis cẽsent. Externa sunt enim huiusmo
di, & ita adsũt, ut integris uobis abesse pos-
sint. At illis animi ornamentis qui eget, so-
lo nomine princeps est, re uera nõ est. Qua-
re iterũ dico, intelligitis, quorsum hæc per-
tineant. Nempe ut si quis inter uos sit, qui
non penitus ipse se cognoscat, qui ista sibi
uelit persona, quoue in theatro ludi fiãt per
discat. Deinde ad uirtutem, ideſt proprium

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

& peculiare principis officiũ nitatur. Præterea ut uos ad res maximas, quarum gerẽdarum hoc tempore ſumma occaſio eſt, adhorter. Quid eñ iſta ſinitis rubigĩe obduci arma? Quid tot fortes animos ſuũ illum uigorem, longa bellorum intermiſſione ſinitis perdere? Tempus eſt, ut habeatur ratio Germaniæ, ratio imperij, ratio communis religionis. Atq; inibi opus eſt conſilijs, ſedulitate, uigilãtia, labore, ſobrietate. In ſumma, opus eſt, nequid in uobis diſcrepet, ſed ut omnia conueniant, & concorditer ut rerum curam ſuſcipiatis, ac unanimi conſenſu ad finem uſque perduretis. Non temere. Nam ſi in re ludicra muſici chordarũ concentum exigunt, & ſi quid diſcrepet, gratiã deſperant, in ſerijs quanto magis opus eſſe concordia, opus eſſe fœdere & coniunctione omnino firmiſſima putandum? Quod proxime hûc pertinet, quandoquidem nõ minoris id momenti eſt, eò omnes adnitimini, ut ſit, qui cum ubiq;, tũ uel præcipue hoc in bello unus præſit, unus ducat, unus imperet. Cui omnes pareant, omnes audientes ſint. Quem omnes uereantur, omnes ſuſpiciant, à cuius imperatis nullus uel tantillum diſcedat. Atq; is eſt communi ueſtro conſenſu, ſimul totius Germaniæ uoluntate ac ſtudijs iſte MAXIMILIANVS Cæſar. Quem quia deus OPT. MAX. ad hoc euexit faſtigium, & uobis mentẽ indidit, ut id boni cõſuleretis, ſuffragijſq; ueſtris concorditer imperatorem uobis delegiſtis, atq; ille ita hactenꝰ imperio præfuit, ut eius omnia magna, ac planè heroica, & generoſi animi indicia, imperatoriæ amplitudinis argumenta, perſpecta ſint. Quæſo imperatorẽ agnoſcite, Et ſi quid hactenus, non pro officio cõtigit, ac uos intellexiſtis cuiuſcunq; id culpa cõtigerit, è re ueſtra nõ fuiſſe, emendate errorem, expiate culpam. Nihil ſine duce geritur. Nullum ſine imperatore bellũ. Ac magno emptum ſibi uelit Turca ut uos ſine duce rem tãtam aggrediamini, ut ſine capite membra moueantur. Sine auriga currus, ſine gubernatore nauis eat. Scilicet ut uos rectore uacuos opprimat ſingulos, quos non potuit uniuerſos. Noſtis illud in euellendis equinæ caudæ pilis Sertorij Romani conſilium quid uelit. Ita eſt enim. Si uos concordes eritis, ac ſub duce eritis, niſi omnes à nobis diſjoñis

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

fortuna, oculos ac cor auertat, nihil pro sua spe efficient Turcæ, Qui, cõtra si dispersos, & sine imperatore, aut cum imperatore qui dem, sed cui non pareant omnes, & cuius ui lis apud suos sit authoritas, si tales nos offen derint, actũ est. Perimus. Non possum em contemnere eum, à quo etiam qui timebãt, superati sunt. At sicut ad Asiaticam mollíti em, nequaquam nostros comparo homĩes, neq; cum illa imbelli Sulthani militia Ger manos confero exercitus, ita nõ possum de spicere eum, qui qualescũq; sint quos uicit, maxima certe ac opulentissima subegit re gna, & indefesse omnia agit, neq; cessat, fe rendis laboribus patiens, obeũdis negotijs prõptus & exercitus. Qui iam assueuit uin cere, quem & gloriæ stimuli, & prædæ dul cedo, ad omnia belli incommoda ferenda indurauerunt. Eũ, qui qualis qualis est, ar ma habet, equos, uiros, naues, & illud quo omnia hoc tẽpore expugnabilia uidentur, aurum. Iam quantum animi illa addidit Sy riaca uictoria? magnifici triumphi? superba spolia? Plurimum momẽti habet ò prin cipes in bello dux, adeo ut sæpe desperata uictoria solo conspecto duce respirarit. Vt maxi-

maximi sæpe exercitus in fugam profliga ti, sub imperatoris aduentum, cõuersi sint. Ille uerbis regit aĩmos, Ille nutu affectus su orum moderatur, & uel sola sui præsentia uincere facit. Nonne quosdam legistis me dia pugna ægro corpore in lectica produ ctos, militibus auxisse animos in tãtum, ut præter spem uincerent? Præstat hoc obedi entia, cuius oportet tenacissimum esse in re militari uinculum. Quid aliud uolunt em illa seuera Romanorum ueterum exempla, quàm parere duci, id esse uincere? Cui insti tuto adeo illi studebãt, ut eis ingrata fuerit, præter imperatoris scitum parta uictoria. Quorum aliqui in proprios animaduerte runt filios, quod iniussu suo uicissent etiam alij ignominiam obuerterunt ijs, qui strenue quidem pugnauerant, sed eximperio pugnauerant. Omnino principes huic im perio imperatore opus est, quem si sui uere antur, magnum id est, si ament etiam, mul to maximum. At si iussa faciant, satis. Pro spicere hoc uos decet, ne si nunc beneuolis MAXIMILIANI hortatibus, non pareatis, fiat, ut imparatos, ac sine ordine & disciplina diuagantes, inuadẽtibus Tur

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

cis, sero nimis quæratis, qui bellū ducat, q̄ copijs præsit, cuius auspicijs in hostem pugnetur. Oues quoq; pastorē minus sequentes, ubi dispersæ fuerint, difficile cōgregantur. Eædem irrūpente lupo, repente quidē ac ultro, sed magno suo malo ad gregē confugiunt, & pastorē requirūt. Nisi omino desipit hostis noster, nihil malit quàm incompositos nos, ac sine rectore cōstitutos aggredi. Sed sapit ò principes, sapit inquā, ac animo pariter & oculis, in nostrā intentus dissensionē, quos nō ignorat, quā arduum sit repente & uniuersos uincere, palantes ac discordiæ studio diuersos, & hoc sine rege, sine duce ac imperatore, paulatim & singulos palanteisq; opprimere cogitat, his consiliijs in tēpore, & quàm ad factū peruenīant, ante obsistite. Paratus est in omnē euentū Cæsar. In quo cū nulla mora sit, quid est q̄d uos distineat, quo minus officiū faciatis & ipsi? Non iam somnū ille sibi indulget, nocte diuq; cogitat, quomodo in cōmune cōsulat, id est, quo cōsilio in concordiā uos adducat. Habet monitricē conscientiā, quæ illi perpetuo adsistit, ac ut labentibus iam rebus suppetias ferat hortatur. Quod cum facit

cit illa, in memoriam producit, quas nobis clades, quā fastitatem cotidie inferant Turcæ. Ponit ante oculos munitissimas urbes ui expugnatas, nōnullas etiā excisas. Numerosos profligatos exercitus. Reges ac principes in uincula cōiectos. Igne deuastatos agros. Homīes Christianos pecudū in morem mactatos. Alios in seruitutē abductos ac maximā semper Christianorū in Asia seruientiū multitudinē. Iubet deinde considerare quid ultimo tandē, post tot hostis successus, futurū putare debeat. Ostendit paratum & accinctū, iamq; incursantē aduersum nos hostem. Tum crebro illud superinculcat, potes hoc in casu ducere somnos? Non somnū igitur capit, sed uigilat. Et si agnoscitis, uobis uigilat, nobisq; omnibus. Cui si quando, aut deus, aut fortuna melior dederit, ut uos suo exemplo, ab illo diuturno somno experrectos uideat, tū se putat ad summum uotorum suorum conscendisse, & q̄d tota uita conatus est, ut consultum esset rei publicæ Christianæ, id se expergefactis uobis, obtinuisse, nihil interim sollicitus, quod uos multos & potētes iuxta se in Germania principes uideat, nec iccirco im-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

minutum se existimans, nihil magis, quàm quod manus habet in multos dissectas digitos, & ob id ad opus faciendum abiliores. Hoc petit, hoc summis uotis optat, ut ista suo cõueniant corpori membra, suóq; sub sint capiti, quandoquidem alia nulla ratiõe corpus ipsum constaturum uidet. Vos igitur, quod ille tam cupide petit, ut ad sanitatem redeatis, facite, ne quod uestræ salutis nomine quæritur, ei quo minus acceptum sit obstitisse ipsi uideamini. Admittite consilium. Accipite sanitatem, atq; adeo salutẽ accipite. Iam enim oñia in his sita sunt, ut concordes primum sitis, deinde ut imperatorem agnoscatis. Atq; hæc duo huiusmodi sunt, ut neutrũ sine altero consistere possit. Nam & emotis dissensionibus, intelligetis sine imperatore uos deficere, & agnito imperatore, ad mutuam concordiam oñes inclinabitis. Dabunt se ista inuicẽ. Qui iam igitur satis ut puto intellexistis, quam uobis mutua concordia opus sit, atq; ijdem uidetis, quàm non possit ea sine quodãin quo uersetur cardine, id est sine publico rectore ac principe consistere, quod omnium uota expetunt, publica flagitat necessitas, uestra exigit

exigit dignitas, ut omnes salui simus, uos gloria aucti & ornati, parete ei qui uos recte monet, recte ducit. Sine quo non plus ipsi potestis, quàm sine uobis ille. Nam ut in cõparationem deducamus rem, quã infirmũ illud erit, sine reliquorum ministerio membrorum caput. Rursumq; ut turpe, ut mancum ac defectum sine capite corpus. Bruta animalia ducem agnoscũt, armenta taurũ, arietẽ oues, Elephantes quoq; eum qui præit sequuntur. Et grues ductorem suspiciũt. Apes regem uenerantur. Quæ cum in rationem carẽtibus animantibus uideamus, uos sine duce, sine rege, atq; adeo sine capite eritis? Aut nõ meministis maximas sæpe res, unius consilio ac prouidentia ducis gestas, nihil unquam uel à maximis sine duce exercitibus? Vt non insipiẽter monuerit, qui exercitũ ceruorũ maluit leone duce, quam exercitum leonum ceruo duce, id scilicet reputans, in imperatore situm, quo euẽtu res gerantur. Agnoscite caput, parete imperatori, uel ob id maxime, quod in uos illa inclinat successio. Proinde quilibet uestrum cogitet, ut nunc præstet alteri, quod ipse sibi, ad hoc prouolutus fastigiũ præstari uel-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

let. Et nunc parere discat, ut aliquando imperare sciat. Videtis ferocissimas nationes, nunquã diu aut bene imperasse, contra Assyrios, Mœdos, ac illum Asiaticum luxum tot annos & egregie. Tantum est scire imperare. Atque hoc in eo situm est, ut parere scias ac possis. At quis non posset imperatori benefico, liberali, iusto, clemẽti, & quocunq; uirtutum respicias, egregio? Qualis est MAXIMILIANVS, qui annos iam triginta amplius, patrimonij sui fructibus, imperijonera sustinet, omnibus interim curis agitatus. In nulla constitutus quiete. Quãdo em̃ tranquillũ uidimus? Aut quando non in nouã aliquã sollicitudinẽ præcipitatum? Cum nos interea (prosequor em̃ semel libere institutũ sermonem) aut domesticis uoluptatibus, aut intestinis contentionibus operã damus. Quos ille si quando ex officio corripit, tũ uero iugũ exclamamus, ac seruitutẽ interpretamur, Deinde quasi iam illud excutiam⁹ iugũ, ac ab illa nos uindicemus seruitute, libertatẽ uocamus, imperiũ non agnoscere, imperatori non parere. Omnia impune audere ac facere. Quidquod aliquos, non principes illos quidẽ (q̃dego sciam

sciam) sed ex ijs qui se principibus cõsulere dicũt, putare uidemus, cõsultum imperio, ubi poscẽte natura nobis MAXIMILIANVM deus eripuerit, ut externũ quenpiã accersamus regẽ? Qua cogitatiõe, quæ fœdior in Germani hominis consultationẽ cadere posset? Quanquã non ignorẽ quid sibi proponãt illi, Nempe futurũ putantes, ut quò longius absit imperator, eò liberius uicturos qui sub imperio sunt. Quod ignorãt quàm eos fallat. Nesciũt em̃ libertatis cõseruatorem esse, quẽ dominũ interpretantur. Ac nõ posse ista tam diuersa sine capite cõcorditer degere mẽbra, Abijcite igitur quicqui estis, ineptã opinionem, stulta uota, insanũ consiliũ. Vos autem principes, ne sinite turpissimã uestris temporibus notam inuri ut defuisse suus ac genuinus huic nationi princeps credat, qui nũquã prius defuit, Vt peregrinũ nobis iugũ imponatis, quod nunquam ante tulimus. Breuiter ut Germaniam Germani prodant, quod nunquam in huius gentis mores cadere putatum est. Quid aliud fiet enim isto consilio quàm si natiuum quis sibi membrum adimat, ac fictitiũ reponat? Quasi uero principes non habeat

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

habeat Germania. Quasi regius hoc seculo ínibi sanguis defecerit. Quasi prisca desierit uirtus. Nolite igitur ò prīcipes ipsi desperare uos, de qbus optime nos speramus Nolite ista tam uegeta, tam bene habentia, ac cōposita repudiare membra, ac peregrinum aliunde attrudere. Nolite cum tot sint in Germania fortissimi ac nobilissimi iuuenes, tot optimæ spei adulescentes, externū arrogare principem, Id est carneo ac uero corpori, suos subducere pedes aut manus, & ligneos aut suberinos ac fictos apponere. Quod si qui sunt, qui non admittant cōsilium, & quibus omnia libet inuertere, his ego cum innocente hoc MAXIMILIANO, à dijs immortalibus illum quem tantopere affectant externum dominū precabor, ut istam eis præposteram libertatē, in acerbissimā ac ignominiosissimam subiugationem uertat. Iniquum est enim illud horum consilium, nefarium & sceleſtum, ac summe pernicioſum. Quos si ulla uirtutis recordatio ageret, id est, si uere Germani essent, mori ante decuit, quàm eò cogerētur, quò se ultro nunc intrudunt. Sed missum faciamus hos, cum suis cogitationibus, ineptos

ptos consultores. Vos principes, quod pluribus fortasse quàm oportuit egi, qa opportunum est, quia necesse est, & quia differri non potest, ut contra Turcas arma sumantur hoc tempore, atq; id alio non fiet consilio, quàm si uos communem amplexemini concordiam, ac inuicem redeatis in gratiā, agite nobilissimi proceres, fortissimi uiri, proles Friderichorum, genus Othonū, sanguis Henrichorum, posteritas Carolorum, Agite inquam, redite in gratiā. Facile hoc uobis est, sed quanquam facile, ita tamen salutare imperio, patriæ ac Christianis omnibus ut istam si uobis (quod spero) concordiam deus indiderit iure optimo communē salutem appellare liceat. Et cunctamini, ac totum bonum in mediū dare, uel momentum differtis? Quin uos omnem hic morā odisse iuuat, & cōfestim omnibus salutem, uobis etiam laudem ac gloriam parere? Vrgent uos hominum desyderia, impellit publica necessitas. An aliquis uestrum est, cuius auribus non insonuerint ista? Respicite nos principes. Defendite fortunas nostras. Conseruate dignitatem. Depellite interitū. Ergo agite ex illo obscuro desidiæ ac cūctationis

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

tionis carcere, in patentíſſimum ueræ glo-
riæ campũ erumpite. Propehoſtis eſt, nõ cõ
temnendus ille, ne negligendus quidẽ, aut
non magnis apparatibus excipiẽdus. Qui
cum intra Aſiam quam poſſidebat, cõtine-
re ſe non poſſet, bonã Europæ partem im-
perio ſuo adiunxit. Inde rurſum quietis im
patientia Africam inuaſit, ac ueluti immã-
nis beſtia humanũ ſitiens ſanguinem, deui-
cta Syria, & quicquid iuxta Sulthanus poſ
ſidebat, ſimul Aegypto, ad iugum ducta,
omẽs in nos cogitationes, ac uniuerſam bel
li molem conuertens, cladem Italiæ, uaſtita
tem Pãnonijs, Illyrico ac Sarmatiæ, poſtre-
mo nobis quoq; periculum intentat. Huic
tali tam furioſæ beluæ ſic nos petenti, ut ala
criter occurramus, uel ipſum Germaniæ uo
cabulũ, incitare debet. Nam ſi ad nominis
Ethymologiam reſpicimus, idem eſt ideo-
mate noſtro Germanus, quod latine ex to-
to uir, aut omnino uir, aut perfecte uir, qua-
ſi tu dicas, ab omni uirtute conſumatũ ho-
minẽ. Adeo fuerunt circa gloriæ ſtudiũ am
bitioſi maiores noſtri, ut uocẽ quoq; uellẽt
eſſe, quæ ad uirtutẽ hortaretur. Et geſſerũt
illi res maximas ac nobis per manus tradi-
derũt

derunt gloriã, quã niſi aſſerimus, uere Ger-
mani non ſumus. Sed ut ſimus, in ueſtra ſi-
tum eſt uolũtate. Nam de reliquis bene ha-
bet. Et ſumptus quoque ſuffecturi uidẽtur.
Valde enim mihi probatur hoc conſiliũ, ꝙd
agitare quoſdã uideo, ut à ſacerdotibus, ſed
illis, qui neq; militabunt ipſi, & rebus ad ui
ctum neceſſarijs oĩbus affatim abundãt,
pecuniæ petẽtur. Vt item ab opulẽtiſſimo
quoq; eorũ qui in liberis ciuitatibus otian-
tur. Nec defuturi nobis pij ſacerdotes, boni
ciues uidẽtur. Tum illud recte excogitatũ,
ut ex ſingulis fratrũ collegijs, ſinguli mittã-
tur, qui monaſterij ſui ſtipendio militẽt, ex
quibuſdã, ut facultas erit, bini. Idem apud
Canonicos fiet delectus. Tribuent & ciuita
tes, quæ uocantur liberæ. Ac mercatoribus
imperabitur uectigal, his præſertim, qui pe
regre negotiãtur, aut qui plurimum lucran
tur. Quibus rationibus minimo omnium
diſpendio, maximam conficiemus pecuni-
am, ingentem conflabimus exercitum.
Vos modo annuite. Vos adnitimini. Nec
deeſte ſic paratis. Quippe omnia, ſi uos eſſe
uelitis, parata nobis ſunt. Nam minus ni-
hil curo quàm ut à Cardinalibus petatur

ali

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

aliquid hoc tempore, hoc ad bellum. Satis puto si exigere hic ipsi uetẽtur, ac illud prospectum si fuerit, ne, quod solent, his rebus impedimentum adferent. Ne expeditis nobis, ipsi hic, ut sæpe prius, bellum excitent, discordias seminẽt, & à sanctis cœptis, pulcherrimo instituto nos retrahant. Ne inuidia potentiæ nostræ, inimicorum obstẽt excidio. Ne dum uerentur nequid nobis accedat, uel Turcas regnare malint. Non temere ista moneo. Dum uetera repeto enim, præsentium sollicitudinem capio. Nec uos ignorare puto, quibus aliquando consilijs, quas turbas Romani isti dederint. Sic Henrichum quartum, Gregorius, statimq; eius nominis quintũ, Paschalis, dum Italico exercent bello, ab Asiatico retinent. Eodẽ studio Aenobarbũ uexauit Alexander. Et Fridrichum secundum pessimis obnoxium pontificibus, Honorius, Gregorius, & ille nocens Innocentius, diu primum in Italia morantur, deinde ab ipsa etiam, quam optimæ spei plenam sumpserat, expeditione retrahunt. Atq; hos è multis aliquos commemoro. Nam ab eo tempore, quo cum religione, uana se immiscuit superstitio, nostris non

non putantibus imperatorẽ habere se, nisi qui à Romani pontificis pedibus coronam sumpserit, qui aliquid donauerit, aut iusiurandũ qui dederit, Cõstantini donationem ratã habiturũ se, semper imperatorũ potestas suspecta pontificibus fuit, clamãtibus interim, nihil nos agere. Nõ pereunti Thraciæ, ruenti Græciæ, periclitanti orbi Christiano suppetias ferre. Quos (ita Turcæ pereant) ut nollẽt uincere. Nollẽt imperiũ augere. Hæc ubi cõsydero, & cũ antiquis illis nostratia confero, nunquã desino suspectã, præsertim ultro se nobis insinuantẽ, huius generis consultationẽ habere. Quare, ut libere dicã quod sentio, nõ minus hoc cœpto bello, Romã uobis, quàm Asiã curandam censeo. Tantũ abest, ut ad Reuerendissimorum cõsulta aliquid uos agere uelim. A uobis oñia petẽda sunt. Inter uos capiendum consiliũ. Nec illi insidijs pleni, aliunde admittendi cõsultores. Nondũ aliquid cõsilij inopia neglexistis. Hactenus discordiæ impedimẽto uobis obfuistis. Quã siquãdo excludatis, ac ad uos redeatis, in promptu cõsiliũ, in prõptu salus erit. Ac excludite oro, & ad uos redite. Potẽtissimo cũ hoste, atq; eo instructissimo & iã propè cõstituto cer-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

tandũ est. Quí cũ satis alioquí metuẽdus uí deatur, tum in primis huíc nationí infensus est. Quod cũ uobis persuasum putẽ, agite uícíssim malũ íntendite. Primũ Turcæ cõmuní omniũ Christianorũ odio tenẽtur, de índe hãc præcipue nationẽ infense oderũt. Reddite uicẽ, ac par pari referte. Recte malum fit eí, quí male uolentẽ, cum posset, nõ præuenit. Negligẽda nulla ínímicorũ ne suspicio quidẽ est. Præcingite uos, Erũpite, Inuehímíní. Magnã operis partẽ quí íncepit, perfecit. Consiliũ est perdere eũ quí nos pditum it. Quí nõ quomodo nobis ímperet, sed ut mortẽ ínferat, meditat. Quí nõ opibꝰ nr̃is ínhíat, sed uitæ ínsídíat. Cuius non est studiũ, ut nos subígat, sed ut ínterímat, ut trucídet. Quẽ nulla tenet regnorũ nostrorũ cupído, sed ínsatiãda cædís ac sanguínís sítis. Quí nos oĩm nationũ maxíe extínctos uult. Quí quãto quís uírtute præstãtíor est, tãto ínfensíus odit ac persequítur, hostís hominibus, hostís religiõí. Immo uero hostís humanitatí, hostís deo. Audíte igit, audíte ac exurgíte, fas est odísse príncipes, aut uerius necesse est totís uíríbus cõtra hanc rabíem ferrí, contra hãc pestílentiã ínuehí. Clamant ad uos oẽs quæ Christũ profitẽtur nati-

natíones, Clamant fínítímí, Clamat patría, Clamat ímbecíllíor ætas, pueri ac senes, Clamant fœmínæ. Ac ínterím religío quoque, quæ se defensam à Turcís uult clamat. Per deum ímmortalem exurgíte. Exurgíte quæso. Ac dum omnía seruatís, uestra quoque salua reddíte. Líberate nos à iugo. Erípíte è faucíbus truculentíssímæ belluæ. Defendíte religionẽ, pro qua tot martyres nõ dubítauerunt contumelíose morí. Eodem beneficío deum símul ac homínes demerebítís. Reuocate ín mentẽ uestros maíores, Ponite ante oculos, quo ín loco constítutí sítís, Cogítate quàm ísta uobís conseruanda sít dígnítas, quàm tuenda exístímatío. In procliuí est, ut uíncatís, modo ineũdí belli consiliũ capíte. Magna est opportunitas. Ne sínite elabí, Optíma occasío. Ne sínite præterire. In summa. Nunquã ísta símul fuerũt, summa necessítas, & optíma occasío. Itaq; ut maxímum díscrímen est, cui obíjcímur, íta & summa uíncendí spes & uberrímus uíctoríæ fructus. Quía tamẽ ambígui sunt & íncerti bellorũ exítus, ut ín omnem uos partem recte moneam, tale est hoc bellum, ut ín eo uínci quoq; glorioſum sít. Et quotus quísq; uestrum est, quí sí moriendũ

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

ei nunc ſit, non ſic malit, quàm utcunq; mo
ri? Iam iſta quanta ſunt, quæ uobis propo-
nuntur præmia? Vera ac ſempiterna apud
omnem poſteritatem gloria. Ingens apud
deum meritũ. Opulentiſſima ex hoſte ſpo-
lia. Vno eodemq; negotio, famæ celebrita-
tem, ſalutem animorũ, & fortunarũ ueſtra-
rum incrementũ breuiter, uno eodemq; ne
gotio, quicquid homini appetendũ eſt, par
tum habebitis. Poteſt enim aliquid eſſe præ
terea cuius nobis uſus ſit? Aut poteſt ullum
eſſe tam durum negotium, tam præſens pe
riculum, quod obire quis, iſtis propoſitis
præmijs dubitet? Videmus homines, non
magnis præditos animis, ſpe modici alicu-
ius lucelli, præſẽtiſſimis ſe terra acmari peri
culis exponere. Vos quid facietis, & nobi-
les, & principes, & ſummi, quibus cum lu-
cro gloria, cum gloria æterna felicitas obij-
citur? Tum ſæpe ex infima plebe aliquis ni
hil non audet, ut potentem quenpiam ſibi
demereatur. In uobis quæ mora eſt, apud o
mnipotẽtem deum ſummam inire gratiã?
Summũ in cælo bonũ reponere? Immo ue
ro quæ ſegnities eſt, ipſos lucrari cælos? Et
uicti & uictores, utrobique, & hic & in illa
ſempiterna patria triumphabitis. Summa
ſunt

ſunt iſta. Sed tamẽ ut non ſint, neq; hæc glo
ria, neq; iſta præmia, urget nos à tergo, tra-
hit à fronte neceſſitas, & bello ad bellũ cogi
mur. Omnia p Germaniã militib⁹ plena ſũt.
Vndiq; arma. Vndique equi. Otiatur Ger
mania, ſed eſſe cupit quod agat, & niſi uos
materiam dabitis, inueniet. Sed pernicio-
ſum hoc erit quod inueniet, uobis maxie,
per quos nõ erat quod ageretur. Quorum
deſidia uirtutis ſtudiũ intermittebatur. Qui
negligebatis imperiũ. Qui calamitatibus
exponebatis Germaniam, intellexiſtis? An
clarius hæc dici uultis? Sic rẽ accipite prin-
cipes. Ingens annonæ charitas diuerſatur.
Nuſquam bellum eſt, quò exeant, qui egẽt,
qui eſuriunt, niſi iſtic quò uos hac exhorta
tiõe uoco. Quibus pereundũ fame eſt, mal-
lent ferro, date arma, date ſigna. Cum uiris
pugnare quàm cum fame & egeſtate Ger-
manos magis decet. Nolumus inopia prin
cipes nolumus eſurie perire, pulchrũq; mo
ri ſuccurrit in armis. Præterea eã ſcitis eſſe
Germaniæ conditionẽ, ut quãto quiſq; fru
gibus magis aduerſus eſt annus, tanto ma-
gis bello amicus ſit. Vnicũ itaq; leuãdæ an-
nonæ conſiliũ eſt, foris bellũ gerere, quo ex

 eat

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

eat iuuentus, ut minuatur domi multitudo. Proinde operam uos dare cõuenit, ne seditionem induat Germania, ne in uestras, ne in aliorum possessiones impetus fiat, nedũ opimã foris negligimus prædam, domi cogamur pro patrimonijs nostris, intestinis commiscerí cædibus. Nec tantum, ne ista fiant, sed & ne interim discordiæ nostræ occasione, illa in nos Asiatica tempestas ruat, quo duplici clade opprimamur. Date operam, ne qui nunc libere tueri omnia potestis, intra id discrimen includamini, unde expediri difficillimũ sit, facile id præstabitis, nullo uestro incommodo, nulla molestia, si cõcordes fueritis, si imperatorem agnoscatis. Quid multis? Tandem deliberate, domi à uestris capi uelitis cum dedecore, an foris experiri cum gloria. Meum consilium est præuenire ultima, Amoliri à Germania bellum, domesticas intercipere seditiones, Cõseruare dignitatem, Augere imperium, Ad diuitem concurrere prædam. Idq; hoc potissimum tempore, quando opportunũ maxime est. Quando se quæ omnium expectationem uincit, ostendit occasio. Sed iam incitatos uos uideo, & alacritatis signa agnosco

gnosco, Video gestire quosdã, & nihil quã bellum, idq; confestim uelle. Atq; hanc unã omniũ cogitationem existimo, hũc omnes intendere, hoc conarí, atq; igitur in communem concordiã propensos, & parere Cæsarí paratos. Quibus à Christo OPT. MAX. primũ, ut constanter in hac opinione perseuerent, deinde ut omnia sibi feliciter fortunateq; euenire uideant, ac gaudeãt precor.

DIXI.

VLRICHI
DE HVTTEN EQVITIS
ad Germanos suos, Exhortatorium.

DOrmitum nimio plus est, exurgite ciues.
Et curam fracti corripite imperij.
Dormitum nimio plus est. Iam Pannonas acer
In uestro pulsat limine Turca fores,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

EXHORTATIO HVT.

Dum uos somnus habet (tantū est uigilare) pudēdo
Dedecore, & nostris cladibus hostis adest.
Hostis adest, uigilate uiri, uigilate repente.
Iam feret externum Teutona terra iugum,
Hoc tulerit Rhenus, tulerit Germania pugnax,
Hic Asiam domina sceptra tenere manu?
Et quod Roma potens, tunc cum se in flore uideret,
Non potuit, nunquam Gallia quod potuit.
Non crudi potuere Scythæ, Dacíq;, Gethæq;,
Quod non finitimi Sarmata cultor agri,
Hoc Turcas potuisse leueis, hæc uiderit ætas?
Et (pudor) ex Asia senserit imperium?
Ah alacres ubi nunc animi? uigor ille ubi ciues,
Qui fuerat, post tot secula notus adhuc?
Tanta atauos fecisse, necp; id nescire nepotes,
Exemplum uitæ non capere inde tamen.
Ecce ruit, uictaq; Asia, Aegyptoq; subacta,
Quod superest, in nos agmine Turca mouet,
Bellorumq; omnes curas, molemq; superbam,
In populos Rheni Danubiíq; uehit.
Nec uenit, ut regnet, uenit ut (me audite) trucidet.
Vt iugulet, sola hæc pectore cura sedet.
Si iuuat usq; ignaua sequi, uirtute relicta,
Nec famam egregio Marte parare iuuat,
At uitam retinere opus est, patriamq; tueri,
Extremam & lapsis addere rebus opem.
Quod nisi nunc fiat, nisi nunc Germania somnum
Deserat, ignauas dissoluatq; moras
Aut totum ruet imperium, resq; ipsæ, hominesq;,
(Ah pereat Turcas qui negat esse uiros.)
Aut feret hunc Gallus, feret hunc Hispanus honorē,
Obiectum nobis præripietq; decus,

FINIS.

VLRICHVS HVTTENVS

liberis omnibus ac uere Germanis S.

CVM ORATIONEM SCRIpsissem nup, qua principes nostros ad bellū Turcis inuehendū exhortarer, eāq; non dicere tantū in illo, quod Augustæ fuit æstate superiori, principū ac populi Germani comitio, sed & scriptis habitam edere proposuissem, eo confidentius, quod putabam me gratum hoc Germanis omnibus facere, ut qui in commune consulerem, & rem interim, nullo quidē sano consilio, Verum aut imbecillitatis uitio, aut adulandi studio hactenus euitatam, primus & aggrederer, & usurparem, idq; & opportuno tempore, & bona ut unquam occasione, fieri tunc posset, accesserunt me ex amicis quidam, solliciti illi de salute profecto mea, & ut multi putabant esse tempora, utilia suadentes, qui uehementer ab hoc instituto deterrebant, fore putantes, ut quia insunt quædam orationi ipsi, in statum Romanum liberiora, quàm malus alius Pōtifex ferre possit, ut mihi periculum inde, aut certum etiam malum proueniat. Parui, ut tunc, illorū admonitioni, precibus etiam contendentium, quíq; erat animi ardorē restinxi, ac me ipse cōtinui. Quod ut ægræ feci, ita haud multū diu facere potui. Vt cogitare enim cœpi, quāto honestius sit, quantūcunq; præsens ultro adire discrimē, ut patriæ prosis, quàm saluti propriæ consulere, dum hanc publico commodo, & maximo in re necessaria adiumento fraudes, excitaui ipse me, ac confirmaui, his præsertim consiliis. Primū namq; ad periculum quod pertinebat, cōfidebam id planè nullū esse, cum quod ea iusta est & necessaria, ac minime petulans censenda, qua ibi uitor libertas, tū quod optima mihi & æquissima semper omnia, de Leone X. persuasi. Quem tantum abest ut hac in re metuam, ut etiam Laurentij Vallæ aduersus ementitam Constantini donationem libellum in lucem

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lucem iterum, præfatione ad ipsum facta, edere nup ausus sim, cum nihil tantum esse uideam si hoc fece ro, cur mihi succenseat bonus Pontifex, sub quo uel ob id maxime liberum esse licet, quod sibi ipse hoc per Italiam erigi passus est, plenũ ueræ ac solidæ lau dis trophæũ. LEONI DECIMO RE STAVRATORI PACIS. Quan do tutior enim, ac uiua magis libertas, quàm cũ una omnibus pax est? At ille ex bellicis Iulij Secundi tu multibus pacem inuexit. Certe igitur & emortuam nuper pessimorum scelere pontificum libertatẽ pro duxit. Quomodo enim aut dirimi ista ac seiungi pos sent, aut ille hoc ingenio hac eruditione præditus, di rempta ea ac seiuncta uellet? Deinde siqua etiam in grueret calamitas, tutum me fore putaui, sperato & nihil temere concepto Germanorum meorum præ sidio, utpote quorum nomine, hanc mihi accersiui ul tro difficultatem. Adeo utiam haud cõtemnendis ar gumentis prospiciam, siquis sit, qui ita uelit extinctã Germanorũ libertatem, ut contra nullam penitus in iuriã, uullã cõtumeliam uel reclamare nobis liceat, ei uidendũ, nequando illa sic cõstricta, ac pœnè suf focata, cum maximo repente huius seruitutis autho rum incommodo ac detrimento erumpat, ac se sibi adserat. Quam quidẽ, ut prudenter hæcæstimemus, & consiliũ ipsi quoq; demus oppressoribus nostris, quanto consultius fuit, aliquem semper spiritum a gere, neq; arctissime comprimi, quàm ubi se mani feste strangulari iam senserit, impetu facto, ereptiõe sui, multa cõculcare ac euertere? Patitur em̃ capi il la, ac uinciri leuiter patitur, præsertim arte siquis ua leat, & astutia possit, duci ac perimi nõ patitur, nec in totũ euerti sustinet. Proinde aliquid nobis ultro det, ne omnia ipsi usurpemus, ac ab inuitis eripiamus. Quanquã omino modicũ est, quod mihi desumo, ut ex iusto dolore, aliquod doloris signũ edã, ut cõmu nem patriæ acerbitatem, una uoce & modesta illa ac

inge

ingenua significẽ. Iam hoc quantũ est, quod cũ Ma ximo Leone mihi cõuenit, quod ut ille Turcas bello petendos, ac rebus Christianis suppetias ferendas suadeo? Bene habet, liberum mihi est loqui, liberum edere, uel tãto patrono caussam tuente. Quapropter confidẽdum. Vos quibus patriæ libertatis cura est, qui Germanum decus agnoscitis, qui nondũ omnia superstitiõi tribuitis, legite, relegite, ac similia aude te, & Valete in arce Huttenica.

ERRATA SIC CORRIGITO

In quaternione A

Semipagina 11. uersu primo lege, si cubi offenderem.
Semipag. 16. uersu ultimo, insumãt, pro instituant.

In quaternione B.

Semipag. 1. uersu 4. lege, augente se pretio. & uersu 11. cõsiliũ meũ. Semipag. 2. uer. 8. strẽnuus imp.
Semipag. 6. uersu 10. lege, Pysidiam
Semipag. 9. uersu 11. expunge, audeat. & uersu 16. le ge, maiores sui. & uersu 24. ò principes.
Semipag. 10. uersu 24. lege, magis ista dedecet.
Semipag. 15. uersu. 14 lege, ablegetis.

In quaternione C.

Semipag. 4. uersu. 13. lege, perduxerint
Semipag. 7. uersu 8. lege, non iam quo. & uersu 17. le ge, hæc sint impedimenta
Semipag. 8. uersu 9. lege, hûc immigrasse
Semipag. 14. uersu 19. lege, uno ista.

In quaternione D.

Semipag. 2. uersu 9. lege, conniuent ac alunt.
Semipag. 7. uersu 6. lege, plebi auditum esset.
Semipag. 13. uersu 16. lege, Nec fore ut.

In quaternione E.

Semipag. 1. uersu 24. lege, quid ista sibi
Semipag. 4. uersu 8. lege, & sicut ad
Semipag. 5. uersu 18. lege, sed non eximperio.
Semipag. 16. uersu 4. lege, adferãt, & uersu 11. lege, uetera reputo.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

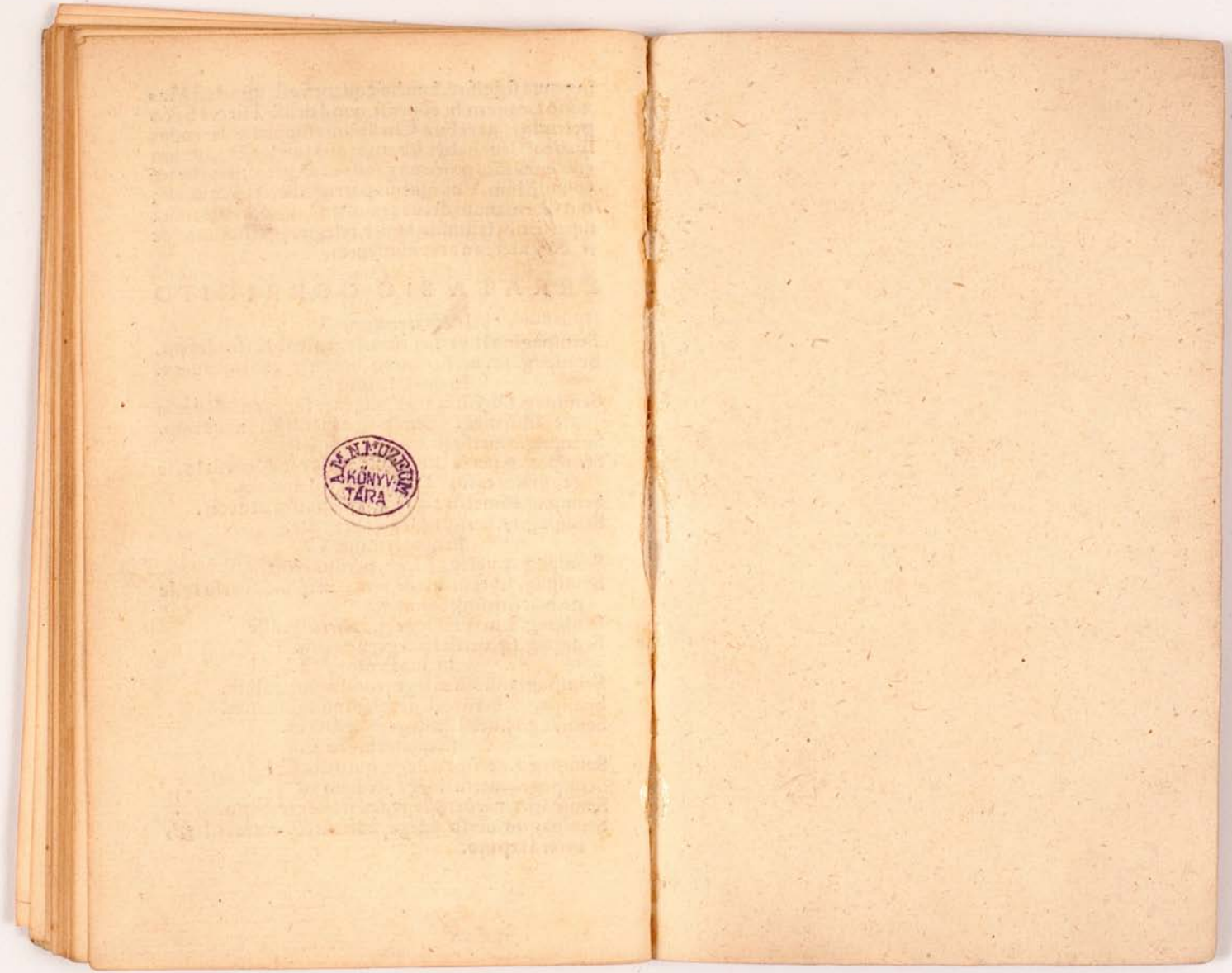

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library